

NĘDZNY (2735) ai

nędzny (2730), **nędźny** (5); nędzny : nędźny *MurzHist* (4:2), *Mącz* (39:3).

comp i sup (32+25) -nędźniejszy (57); -ejszy (6), -(e)jszy (51). *sup* nã- (23), nãj- (2); nãj- *GórnDworz*; nã- : nãj- *RejPos* (7:1); ~ nã- (19), na- (1), n(a)- (3); nã- : na- *RejPos* (6:1).

sg m N nędzny, nędźniejszy (306). \diamond *G* nędźnego, nędźniejszego, nãnędźniejszego (325); -ého (3) *OpecŻyw* (2), *KochPs*, -ego (1) *MurzHistSekl*, -(e)go (321). \diamond *D* nędźnemu, nędźniejszemu, nãnędźniejszemu (149); -ému (1), -(e)mu (148). \diamond *A* nędźnego, nędźniejszego, nãnędźniejszego (138), nędźny (77); -ého (2) *GórnTroas*, *SiebRozmyśl*, -ego (1) *MurzHist*, -(e)go (135). \diamond *G a.* *A* nędźn(e)go (2). \diamond *I* nędźnym, nędźniejszym, nã(j)nędźniejszym (96), nędźnem, nãnędźniejszym (4); -em *RejPs* (2), *MurzHist*; -ym : -em *SkarŻyw* (3:1); ~ -em (1), -(e)m (3). \diamond *L* nędźnym (79), nędźn(e)m (1) *RejPs*. \diamond *V* nędźny, nãnędźniejszy (221). \diamond *f N* nędźnã, nędźniejszã, nãnędźniejszã (107), nędźn(a), nãnędźniejsz(a) (9). \diamond *G* nędźnej, nędźniejszej (80); -ěj (2), -(e)j (78). \diamond *D* nędźnej (34), nędźné *OpecŻyw* (5); ~ -ěj (1), -(e)j (33). \diamond *G a.* *D* nędźn(e)j (3). \diamond *A* nędźną (95). \diamond *I* nędźną (19). \diamond *L* nędźnej (54); -ěj (1), -(e)j (53). \diamond *V* nędźnã (49). \diamond *n N* nędźné, nędźniejszé, nãnędźniejszé (87); -é (2), -(e) (85). \diamond *G* nędźného, nędźniejszego, nãnędźniejszego (71); -ého (2), -(e)go (69). \diamond *D* nędźn(e)mu (20). \diamond *A* nędźn(e) (64). \diamond *I* nędźnym, nãnędźniejszym (31), nędźn(e)m (1); -ym : -(e)m *RejAp* (2:1). \diamond *L* nędźnym (54). \diamond *V* nędźné (7); -é (1), -(e) (6). \diamond *pl N m pers* nędźni, nędźniejszy, nãnędźniejszy (85). *m an* nędźni (*cum sb: robaczkanie* (2), *jelenie* (1)) (3) *RejPos*, *RejZwierc*, *ArtKanc*, nędźn(e) (*cum sb: robaczki*) (1) *RejZwierc*. *subst* nędźné (59); -é (2), -(e) (57). \diamond *G* nędźnych, nędźniejszych, nãnędźniejszych (97). \diamond *D* nędźnym, nędźniejszym (57), nędźn(e)m (2); -ym : -(e)m *RejPs* (1:2). \diamond *A m pers* nędźné (63), nędźnych (3); -ych *OrzJan*; -é : -ych *LubPs* (9:1), *KrowObr* (2:1); ~ -é (2), -(e) (61). nędźné, nędźniejszé (83); -é (2), -(e) (81). \diamond *I m* nędźnymi, nędźniejszymi (16), nędźn(e)mi, nędźniejsz(e)mi (11); -ymi *OpecŻyw*, *BielŻyw*, *KrowObr*, *RejWiz*, *BibRadz*, *BudBib*, *SkarŻyw*, *ReszPrz*, *ArtKanc*, *LatHar*, *WysKaz*; -(e)mi *RejZwierc*, *BielKron*, *ModrzBaz*; -ymi : -(e)mi *LubPs* (2:3), *RejPos* (3:5). *f* nędźnymi, nãnędźniejszymi (11); -émi (1), -(e)mi (10). *n* nędźnymi (1). \diamond *L* nędźnych (16). \diamond *V m pers* nędźni (31). *m an* nędźni (*cum sb: robaczkanie*) (1). *subst* nędźn(e) (7).

Składnia comp: nędźniejszy nad kogo, co (6), *nędźniejszy jako kto, co* (4), *nędźniejszy niżli kto, co* (3); *nad kogo, co* *BierEz*, *OrzRozm*, *HistLan*, *KochPieś*, *ArtKanc*; *jako kto, co* *RejZwierc* (2); *niżli kto, co* *WujNT* (2); *nad kogo : jako kto* *SkarKaz* (1:1); *jako kto : niżli kto* *RejPos* (1:1). \diamond *Składnia sup: nãnędźniejszy nad kogo* (1) *BibRadz*, *nãnędźniejszy między kim* (1) *SiebRozmyśl*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Nieszczęśliwy, godny litości; miser* *HistAl*, *Mącz*, *Modrz*, *Calag*, *Vulg*, *Cn*; *miserabilis* *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Calag*, *Cn*; *calamitosus* *Mącz*, *Modrz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *aerumnosus*, *afflictus* *Mącz*, *Calag*, *Cn*; *miserandus* *Calag*, *Calep*, *Cn*; *iacens*, *misellus* *Calag*, *Cn*; *infelix* *Vulg*; *patibilis* *PolAnt*; *perditus* *Mącz*; *deploratus*, *dignus misericordia*, *exspes*, *gravis aerumnis*, *infimus*, *lacrimabilis*, *lacrimosus*, *lamentabilis*, *nudus praesidio*, *nullus*, *plorabilis* *Calag*; *coopertus miseriis*, *miserulus*, *omnibus aerumnis affectus*, *prostratus* *Cn* (920) : *BierEz* L2, L2v, N3, N3v, O2, R2v; aby fie vkázala bytz iednãczkã miedzy bogie^m oytce^m/ ij nędźnymi grzélińnymi. *OpecŻyw* 146; Nadto żeć czałã noc [żona] odpoczynać nieda wymawiaiać, tato piękniey chodzi niżli ia, thę to czczã wízitci kłaniaiać

lie iey, ia lepak zewfzech nanędznieyfza *BielŻyw* 108, 128 [2 r.]; *BierRozm* 17; Takiez też do fądu duchownego ma przyfluchacz ołoba nędzna a opvfczona ktora rękami twemi zywnoſczy łobie zafluzycz ani zarobicz niemoze. *ComCrac* 20v; *RejJóz* K2, K6, M2, M4; *RejKup* k2v; *MurzHist* 13v; *LubPs* ee3; O nędznyfz to Skowronek w tey márney krzewinie/ W ktora lie chłop ledá gdy s liekierá záwinie. *RejWiz* 189v, 48, 135, 140v, 148v, 164v, 166v, 172v; *RejZwierz* 128v; Iefliż tylko w tym żywoćie w Kryftulie nádzieię mamy/ nád wizytki ludzi ieftefmy nanędznieyfzy *BibRadz* 1.*Cor* 15/19, 4.*Esdr* 9/9, *Sap* 3/11, *Bar* 4/31 [32]; *OrzRozm* H2; *BielKron* 315; Multo tanto miserior, Tym dáleko nędzniefzy. *Mącz* 236b, 31a, 169b, 313a, 509b; Owa s thákimi telko kuńfzthrowác/ y ich niedoftátki ftofowác mamy/ kthorzy/ áni fą ták nędzni/ żeby ku vlitowániu ferce porufzáli: áni thák bárzo niecnotliwi/ żeby powrozá byli godni *GórnDworz* O3, S7; iżci tu Pan przed oczy twe położył hiſtóriá o flepym á nędznym żebraku/ ábyś lie vczýł/ co tho iefł miłofierdzie *RejPos* 69; Lecźze też ty kędy iedno moźełz nędznego bliźniego fwoiego ná ćiele iego/ á nie miyay go ná drodze leżácego *RejPos* 211; vczmy lie też tego z dobrodzyeyftwá iego/ iáko on nam czyni/ ábychmy też ták czynili nád nędzniefzemi á mdleyfzemi bliźnimi fwemi/ niżlichmy fámí. *RejPos* 211v; A támże w ten czás then nędzny á fmetny kápłan przyfzedł do niego w tym frogim fmetkn fwoim *RejPos* 255v; niewiáftá nędzna á zbolála cięźżką niemocá fwoiá/ wćifnawfzy fię miedzy onę ciźbę ludzi/ dotknęła lie fzáty iego *RejPos* 256v; á wywiadź nas s tych omylnoći fwiátá tego/ iákoś wywiadł onego nędznego Lothá s poſzrodku onych miałł Sodomfkich *RejPos* 262v; gdyż [*Konstantynopolim*] przyfzło zá niewdzyećnoſciá náwiedzenia fwoiego/ iáko ono nędzne Ieruzalem/ pod moc pogáńfká/ á pod moc okrutnego fprzećiwniká imieniá fwiętego Páńfkiego. *RejPos* 300v; okuń też dławi nędzną płóćiczkę kędy moze *RejPos* 331, 7v, 68, 75 [4 r.], 76 [3 r.], 112v (63); *HistLan* B4, D2v, E3v; Każá nędznemu kmiotkowi ná iáká robothę/ á on wołku ábo koniká náleść nie moze/ płáće fzukáiąc go/ boi lie niebożátko *RejZwierc* 80v; Grekowie też wnetki przyfkoczyli/ tákże nędzne miáfto wzięli y rozfzárpáli. *RejZwierc* 168, 69, 148v, 167v, 178, [203], 228v; *BudBib Sap* 3/11; *ModrzBaz* 53v, 64; *KochPs* 103, 141; Táká była Bołká miłość wonym Neemiafzu [...]/ ktory maiąc wielgá łáfkę y wielgi vrząd/ v Monárchy ſwiátá wfzyckiego/ fmutnem fię y nędznem pokázował *SkarŻyw* 114, 75, 88, 134, 171, 262, 263, 349; *CzechEp* 59; Niemoze ná ſmierć pátrzáć dźiéciećiá fwoiego/ Nędzna mátká bez wody vmieráiącego *KochMRot* C2v; *WerGośc* 249; Wfzákże nád wfzyfko fтворzenie/ nędzniefzego ná tym ſwiećie/ nie máłz nád człowieká/ przyfzła nań zá grzech pomftá wielka. *ArtKanc* 13; *Calep* 665b; Iuż ták grzbietem o ziemię nędzna Troiá dáłá/ Iźby ná fwoie nogi nigdy nie powftála. *GórnTroas* 43, 11, 12, 49, 66; Nędznym y zemdlony[m]/ zdrowia nie znam w ćiele *GrabowSet* O4; Bolefny Pánie/ k tobie fwą chorobę/ Przed nogi kłáde/ y nędzną ołobę Vlecz mnie profzę/ lekárzu prawdziwy *GrabowSet* T2, Fv, K4v, Yv [2 r.]; *OrzJan* 22, 52; Stałem fię nędznym y pochyliłem fię práwie do końcá: przez cáły dzień chodźilem fmutno. *LatHar* 162; Bo gdyby tego porzádku w koſćiele nie było/ [...] byłby koſćioł Chriſtuſow nędzniefzy y nierzádniefzy/ niżli ktora rzecz połpolita *WujNT* 460, 1.*Cor* 15/19; *WysKaz* 7; Oto ia iedná nędznica miedzy wielá vtrápionych ná ſwiećie nanędznieyfza/ do ćiebie wołam o ráfunek y wfpomózenie *SiebRozmyśl* F; Widząc go [*Chryſtusa na krzyżu*] ták nędznego/ pánem go miánuie *SiebRozmyśl* I; *KmitaSpit* B2v;

[*samo przyrodzenie pozwala płakać*] nád oftátnią y nawiętfszą nędzą náfzą do ktorey śmierć przywodzi. Co może być nędzniefzszego iáko vmárły? *SkarKaz* 385a, 275b, 639b; *GosłCast* 50.

nędzny czym (1): á żebyłmy cię my nędzni rołtyrkiem/ á ftrápieni kácérftwem y rofpáczą/ vpádli POLánie/ iedného/ prawdziwego/ y wierného Bogá [...] w Polfzce wiecznie chwalili *OrzQuin* Y.

Określa rzeczownik pełniący funkcję przydawki orzekającej lub zbliżoną funkcję z elipsą zaimka anaforycznego [*w tym rzeczownik w funkcji przydawki: określa podmiot (32), określa dopełnienie (38); z elipsą zaimka: określa podmiot (8), określa dopełnienie (4); w V (13)*] (82): Y takli iest iż go zwierzę ziadło pewnie wiecie [...] Nalezlichmy y fukienkę toć iuz pewne znamię Rozdrapaną roskrwawioną a iego ni znaczek A tak ci nam marnie zginał nędzny nieboraczek *RejJóz* O6v; *MurzHist* C2v; *RejWiz* 156; *RejPos* B [2 r.], 10, 40, 110, 113 (12); Té m niewinna mácochá/ dźiatek piérwzféy żony Sirót nędznych przełtręga wczáfu z káždéy ftrony *KochPieś* 1; Wámi świádczę bogowie, tobą mężu drogi/ [...] Tobą nędzne Ilium *GórnTroas* 9; *PudłDydo* B6.

~ *W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) (63)*: *BierEz* O2v; ktoryś mię wyzwolił z rołlicznego vdręczenia nędznego flugę twego *RejPs* 172; *Rejóz* C3; *RejKup* g8v, Ov, dd2, dd7v; *BielKom* D4v; *LubPs* B5, Fv, I3v, K4, aa2, aa3v; *RejWiz* 37, 103v, 104, 189v; *RejFig* Aa8v; *BielKron* 315; *Mącz* l00d; *OrzQuin* Y; *RejAp* 155v; *HistRzym* 43, 45, 125v; iż zdárt iest on frogi *Cyrograph*/ który byli dáli ná fię przodkowie náfzy y ná nas nędzne potomftwo fwoie *RejPos* 109, [108]v, 112, 118v, 168v, 181 (20); Iedno mi wždy gdzie wolny daycie kącik w domu/ Gdziebych ia nędzny ftrázec nie wádził nikomu. *HistLan* Bv; *RejZwierc* 83; *SkarŻyw* 172, 224, 263; Iuz nędzne dzieci/ widzim żeś vyrzáła Lepfzą Oyczyznę *WisznTr* 16; *ArtKanc* H2, P4; *GrabowSet* N3v, P3, Q3, Q3v; *LatHar* 206; *WujNT* 545 marg; *CzahTr* B3; zá tę mą wczynność to niofę od ciebie. Ześ mię áni pożegnał nędzney bialeygłowy *PudłDydo* Bv, [B6]. ~

W połączeniu z rzeczownikiem nieosobowym określa posiadacza, nosiciela lub podmiot działający (według schematu: nędzne usta = usta nędznego człowieka) [w tym: o sobie (8)] (14): Y tak ci dofić kłopotu maia w nędzney głowie *RejJóz* P8v; *RejKup* dd8; Ták iż s fmutku krułfá fię we mnyę nędzne kości *LubPs* L4v, L2, X3v, ee3v; *RejAp* 78; włóżywłzy naprzód pálce fwe do vřzu onego nędznego człowieká/ á potym do vřt nędznych iego/ rofkażał [!] fię otworzyć oney głuehości y niemości iego. *RejPos* 204v; á iżem fię vpracował w płáczu á w nárzekániu moim/ zálewáiac ná każdy dzyeń łzami fwemi nędzne łózfko moie *RejPos* 309, 110, 206v, [290]; Iż iuz przed fmetkiem wyłchły kości moię/ á popiołem iest potrzęfion chleb moy/ áá ze łzami fię záwždy miefza nędzne picie moie. *RejZwierc* 47v; *GrabowSet* H4v.

Z rzeczownikiem nieosobowym użytym w personifikacji (2): Ták ci fzkodzą rycerze rozumu y duřzy. A wierz mi gdy nędzną myłł ci wřzyfcy ofkoczą/ Iuz rozum/ boiaźn Bożą/ k zyemi wnet potłoczą. *RejWiz* 137v; Dziś iuz priwatá rowno s pány chodzi/ Nędzna publiká z dáleká k nim godzi. *RejZwierc* 222v.

W połączeniach szeregowych (13): *Mącz* 4d, 224c; *OrzQuin* Y; *GórnDworz* C4v; Obacźże [...] co to zá niebefpieczna pułzcza á głuchy lás/ ná kthorym leży then nędzny zrániony á złupyony człowiek. *RejPos* 210, 118v, 256; *RejZwierc* 185v; *ArtKanc* Q14v; *Calep* 150b; Wfpomni/ zem nędzny/ ftrapiony/ vbogi *GrabowSet* G2; iż mowifz; Zem iest bogáty y z bogáćiałem/ á niczego nie

potrzebuję. á niewieź izesz ty nędzny/ y mizerny/ y vbogi/ y ślepy/ y nági. *WujNT Apoc 3/17; SkarKazSej 674a.*

W przeciwstawieniach: »błogosławiony (3), szczęśny, szczęśliwy ... nędzny« (4): Drugi pytał kto by [fie] iemu zdał łzczęłny, odpowiedział żądny łt[y]ch na ktore fie ty nadziewałz, ale ci ktore ty ma[łz] [fo]bie za nedzne *BielŻyw 34*; O błogosławieniłzto/ o łzczęłliwiłzto łą/ ktorzy zwybranych łą/ a my iestelmy nędźni/ ktorzy ognia/ wiecznego czákamy. *MurzHist F4; RejPos 10*; Błogosłáwieni ktorzy płáčzą/ á nędźni/ ktorzy łię tu wefelą *SkarŻyw 28.*

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-y, -e) białągłowa (3), bliźni (9), brat (braciszek) (3), chory, cudzoziemiec, cudzoziemka, dziatki (dzieci) (3), dziewczka (2), dłużnik, grzeszny, kapłan, kmiotek (2), Kościół (2), krolik, matka (3), miasto (5), młodzieniec, mysz, narod [= narodowość] (3), niewiast(k)a (22), niewolnik, ociec (5), orszak, osieł (2), osoba (2), owieczka, pani, państwo, piekarz, pielgrzym, płociczka, poganka (6), pokolenie, potomek (potomstwo) (8), przodek (2), przyjaciel (2), rzeczpospolita (3), si(e)rot(k)a (3), skowronek, sługa, starzec (3), stworzenie (3), tłuszcza (2), towarzysz, tułak, wdowa, wierny (2), wojt (2), zebranie, żebrak (żebraczek) (3); nędzna(-y, -e) głowa (3), kości (2), łóżko, myśl, picie, serce (3), sumnienie, usta (2); barzo nędźny (2), tak (8).

Wyrażenia: »nędźny(-i) czł(owi)ek (a. człowieczek), ludzie« [*w tym: w V (11)*] = *patibiles homines PolAnt [szyk 110:39] (122:27); ForCnR C4; RejKup g8v; MurzHist C2v*; Co ią dáley nędźny człowiek rzekę/ Do boga fie w tych rzeczach vciekę/ Ten opátrzyć me šíroctwo raczy *BielKom D4v; LubPs B5, K4, aa3v, hh6; RejWiz 96, 155, 165v; RejZwierz 1; BielKron 315, 352v; RejAp 63v, 78, 114, 146v; GórnDworz O3 [2 r.]; HistRzym 6, 43, 45, 88, 91v, 125v*; Rozumieiac temu/ iż żadne podpomozienie w łmuthku á w vpadku człowieká nędźnego iemu wierniełze być nie miało / iedno cnotliwa żoná iemu náznáczona od niego. *RejPos 42*; A co fie wam zda/ ielliby kto [...] mogł vzdrowić chorego á nędźnego człowieká w łobothę? *RejPos 225v*; S ktorey [*Ewanjelijej*] thu obaczemy co fie nád nędźnym człowiekiem páralizem zaráżonym dzyáło *RejPos 233v, 6v, 10, 10v [2 r.], 15v, 19 (97); RejZwierc 4, 59v, 138, 140v, 200v, 201; BudNT Act 14/15 [14]; KarnNap A4v*; A pan zás łłyłzác ludźi nędźnych nárzekánié/ Y płáčz nieutulóny/ y ciężkie wzdychánié: Powłtáne ia (powiáda) ná ráturek łmutnych/ A wyrwę ie z niewoléy Tyrannów okrutnych. *KochPs 17; SkarŻyw 135, 172; ArtKanc D8v, P6v, T4, T19; GrabowSet Dv, Q3, Q3v; LatHar 49, 206, 241; WujNT 545 marg; WysKaz 11*; Byłmy tyło ná tym świećie w Chryłtusie nádzieię mieli: nędźniełznychby ludźi nád nas nie było. *SkarKaz 207b; CzahTr B3; SapEpit A4v.*

»nędźna(-y) dusz(yczk)a, duch« = *miserula anima Cn [szyk 17:3] (19:1)*: *RejKup f7; KromRozm I K*; Mułzę mowić w vtrapieniu ducha mego nędźnego *LubPs hh6v, D, T2, bb4v; RejWiz 189v, 190*; Zmiłuy fie nádęmná [!] miły Pánie/ boć iest ták ochorzála we mnie nędźna dułzá moiá/ iż ia iey łam nic pomoc nie mogę *RejPos 81*; Ale then okrutny kát piekielny/ y nád dułzá nędźná y nád ciálem nigdy fie vcielzyć nie może/ s pomłtámi łwemi *RejPos [249]v, 76 [2 r.], 184, 223, 262, [323]v (11); RejZwierc 250.*

»nędźny narod (ludzki), lud« [*szyk 28:4] (22 :10)*: Wylíčzáiac nędźnego narodu przygody/ Iákie ná nie fráunki pádną/ iákye łzkody. *RejWiz 96, 181v; RejAp 57, 75v, 118v, 165*; iż [*czart*] vłtáwicznie łtał v wrot łwoich w mocney zbroi/ zdzyeráiac łup z nędźnego narodu ludzkiego *RejPos 305v,*

33v, 75v, 78v, 89, 102v (22); *RejZwierc* 205; *SkarŻyw* 478; *StryjKron* 757; Zbawicielu pokornych/ Iezusie łáfkáwy/ Ktory nas/ nędzny lud łwoy/ pielgrzymámi znáiąc/ Y sierotámi łwemi/ cíelzyfz nie przeftáiąc *GrabowSet* P3.

»nędzna nędznica« (1): Me miseram, O nieftetis mnie/ O ya nędzna nędznicá [!]. *Mqcz* 100d.

»nędzny(-a, -e) niebora(cze)k (a. nieboraczka), nieboga, niebożátko« [*w tym: w V (4)*] [*szyk 17:1*] (14:2:2): *RejJóz* O6v; *RejKup* Ov; Rychłofz wyrwyelz dulfę mą z vpádku tákyego/ Ráczże yá yuz łam wlpomoc nędzną nyeboraczkę *LubPs* I3v, Fv, aa2; Náftáwiał nam krzewiny z roznemi przyfłmáki/ Do których dziwno łudzi nędzne nieboraki. *RejWiz* 103v, 37, 93, 104, 189v; Vciekayże thedy co narychley á vciekay nędzny nieboraczku do te⁸⁰ Pána łwego/ á chwytay fie co narychley tey łodki iego/ áby cie nie zálały á nie zátopiły ty márne burzliwości thego łwiátá *RejPos* 176, B [2 r.], 40, 240v, 316v; *GórnTroas* 62; O wdzięczne łupy: poki Bog s fortuną byli/ Ná mię nędzną niebogę tak fie nie zwašnili. *PudłDydo* [B6].

»nędzny świat« [*szyk 22:13*] (35): kthora myłofz [!] pothym czyebye łczagnała łzchywota panny marie wpadol thego nędznego łzwyatha. *PowUrb* +2v; Duffá moia zawždy k tobie Iezu wzdychá/ bo naty^m nędznym łwiecie pocieffeniá niemá *OpecŻyw* 20; *RejPs* 172; *RejKup* o2v; *RejWiz* 166; *RejAp* BB2, 73v, 74v, 78v [2 r.], 110v; A iáko záfię trudne á ciężkye ielt iárzmo łwiátá nędznego tego. *RejPos* [291], 6v, 17v, 18, 19v, 71 (13); Rozftáł fie z nędznym łwiátem on to miły łtárzec. *HistLan* E4v; *KochPs* 116; *SkarŻyw* 115, 428, 461; *ArtKanc* B3; ZNáć/ że fie człowiek nie ná rofkołz rodzi/ Bo z płáczem ná ten nędzny łwiát przychodzi. *KochFrag* 38; *SiebRozmyśl* D4v, E3, K, K4.

»nędzna ziemia« [*w tym: w V (1)*] (20): Bo ná tey nędzney zyemi práwye łpułtołzáley/ Widziłz yáko vzywam cyełfkości nyemáley *LubPs* Pv, L, R3, aa5v; *RejWiz* 145v, 181; A gdj iuz tá nędzna ziemiá zátrwożoná á zátrzęšioná będzie/ łłuchay iáko gwiazdy poleczą ná ziemię *RejAp* 64, 63v, 74v [2 r.], 118v, 127, 156v; *RejPos* 19v, 20v, 52v, 332v; Pátrzayże záfię nędzna ziemiá iákies nędzy á przypadkom vftáwicznie ielt podłožona. *RejZwierc* 152v; Płácz á nárzekay nędzna ziemio/ gdyż ná tobie nic inšzego nie máłz iedno gniew á przekłętwo *RejZwierc* 191v; *SzarzRyt* D4.

Szeregi: »nędzny, (a, et) mizerny« [*szyk 7:1*] (8): *MurzHist* C2v; owa mizerná á nędzną nyewyáłtá záwłffe byłá/ bo nyemiáłá fie czym cyełfyc/ tudzyelz znáyac fie przeto być wzgárdzoná/ á iákobi przed ludźmi myerzyoná *GliczKsiqż* C2v; *Mqcz* 224b; *RejPos* 198, 223v, 257v, 332; *Calag* 156b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»nędzny a niefortunny« (1): O iáko ia nędzny á niefortunny człowiek *BielKron* 315.

»nieszczęsny (a. nieszczęśliwy) a (i) nędzny« (2): Ach mię niezczęfliwego á nędznego człowieká: gdzie poyde/ gdzie fię obroce/ á kto fię nádemną zmiłuię? *SkarŻyw* 172; *LatHar* 49.

»nędzny, (a) ubogi (a. ubożuchny)« [*szyk 6:1*] (7): nie profzony oney nędzney á vbogiej wdowce fyná włkrzešł *RejPos* 243, 10, 176, 192, 196v, 256v, [310]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 2 r.*].

»nędzny a ucišniony« (2): iż płácz á łzy iáwnie fie wylewáią z oczu onych nędznych á thák márnne vcíłnionych wiernych ludzi Páńłkich. *RejPos* 166v; *RejZwierc* 140v. [*Ponadto w połączeniach niewspólrzędnych 2 r.*].

»nędzny a udręczony« (2): Gdy oná nędzna á vdręczona niewiáftká [...] dotknęła fie ízáty iego/ nie chciał thego zaniechác Pan/ áby thego był ogłóścić á oznaymić nie miał/ iáko tho ieft wdzięczna rzecz v niego/ mocna wiárá człowieká nędznego. *RejPos* 257, 46v.

»nędzny, (a) upadły« (11): bo z nędznego/ á vpádłego człowieká/ ábo też ze zbrodniá/ á bezecnego/ kiedy kto ízydzi/ nikt fie temu nie roímieie *GórnDworz* O3; fłuż kędy możesz/ przykładem Páná swoiego/ nędznemu á vpádłemu bliźniemu twoiemu/ czáfu potrzeby á vćítku iego. *RejPos* 314, 19v, 163v, 171v, 176, 177 (10). [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nędzny a utrapiony« (1): O iáko nędzna w ten czás byía Rzecz póspolita á vtrapióna w Polfczce przez wn- trzne wáiki *BielKron* 361. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.; w połączeniu niewspólrzędnym 1 r.*].

W przén (169) : Wybań od írogiey ífáble Boże duífę moyę/ Boć írogi pyes yuż rozdárł ták páfíczeke fwoyę/ Aby požárł tę nędzną yedynaczkę twoyę. *LubPs* F2, bbv; O nędzny íwiecki Pawie y z mięsem y s piory/ Iuż leżyfz ofkubiony/ drudzy cie drą s fkozy. *RejWiz* 84, 77v, 102v, 106v, 144; Iákifz tu ítrach rozdrażnić/ Páná ták możnego. Bo wieręc w tey owczarni/ Wilká drapycznego/ Naydzyełz czáfem co skubye/ Báráná nędznego. *RejZwierz* 109, 137v; przypátryły fie oczy náłze/ iáko ten nędzny miefiác [*tj. Kościół*] bywa zdrapany/ znędzony/ y zekrwáwiony *RejAp* 63v; O niefzczęfnyfz to naród ludzki ktory [...] zátłumia tę nędzną pśzenicę Pánfką wiernych á przebránych iego. *RejPos* 54; íż bárzo nędzna á íchorzáła w tobie leży oná íláchetna dzyeweczká twoiá/ duífyczká niewinna twoiá *RejPos* 75; áby [*czart*] co narychley požárł á rozdrapał onę nędzną owieczkę á niewinná duífyczkę twoię. *RejPos* 196; A rácz odpędzić wśytki fałéfzniki á wymyflacze fwiátá tego/ ktorzy nie pátrzą iedno áby dárli a łupili wełnę s tych nędznych owieczek twoich *RejPos* 347v, 10 [2 r.], 23v, 54, 75 [2 r.], 89 (37); Tákże theż ten nędzny á ímętny więzien tá duífá fwiéta/ chocia y bárzo zbolála w tym plugáwym więzieniu fwoim/ przedfię [...] iáko może przełtrzega tego plugáwego á íprofnego gofpodarzá fwego *RejZwierc* 62v, 120, 189.

Określa rzeczownik pełniący funkcję przydawki orzekającej lub zbliżoną funkcję z elipsą zaimka anaforycznego [w tym rzeczownik w funkcji przydawki: określa podmiot (11), określa dopełnienie (8); z elipsą zaimka: określa dopełnienie (2); w V (1)] (21): Także ty nędzny vbogi rybitwie fwiátá tego / chocia robifz całą noc á przez wśytek czás márnego żywotá w ciemnoíciach obłędliwych twoich/ rućze [!] íeć twoię ná fłowo Pánfkie á ná fwięte obietnice iego *RejPos* 176.

~ *W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) (20):* *BierEz* O2v; Nie opuífzczayże panie/ twey nędzney íroty/ A racz kiedy vfmierzycz wđdy moje kłopoty *RejJóz* C3; *Weyfrziż* namie nieboraka Niedłáz nędznego robaka *RejKup* dd2, dd7v; *RejFig* Aa8v; *RejAp* 155v; Pátrzayże k czemu fie przyrowniwa ten fwięty páfterz tych nas nędznych á błędnych owieczek fwoich tą przypowiefią íwą *RejPos* 168v; Coż my też tedy chcemy vczynić nędzni á mizerni Ierozolimczycy fwiátá tego będąc zewfżąd obłężeni á iuż práwie zgłádzeni *RejPos* 198, 112, 118v, 186 [2 r.], 189, 271, 316v, 332v; O bychmy fie my theż nędzni márynarze obaczyli/ po iákich niebefpieczeńfthwiech ná tym omylnym morzu tego obłudnego fwiátá pływamy *RejZwierc* 83; *ArtKanc* H2, P4; Spráwny mnie Boże/ wźiáwfy z rák złófnemu/ W pokoju/ chlebá/ żebrakowi twemu/ Vdziel nędznemu. *GrabowSet* N3v. ~

W połączeniu z przenośnym odpowiednikiem rzeczownika nieosobowego określa posiadacza lub nosiciela (2): iż w tym márnym lefie nie naydziełz iedno wilki/ niedźwiedzie/ á lwy: ktorzy [...] niłzczą to łtadko Páńłkie/ á ze włzech łtron łkubą kędy mogą nędzną wełnę iego *RejPos* 168v; Bo to obacz/ iż on dobrowolnie przyłzedł do ciebie/ [...] záwiázal łáłką á miłofierdzyem á onemi obietnicámi łwemi/ ony nędzne rány twoie *RejPos* 210v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny(-a, -e) baran, dziewczeczka (5), jedynaczka, jeleń, kmieć, marynarz (2), miesiąc, mucha (2), osieł, osiewek, owieczka (24), owczarnia, paw, pielgrzym (5), pszenica, rana, roba(cze)k (2), rybitw, si(e)rota (3), stado, synaczek, wdowiczka, wełna, więzień (6), winnica, woł, żebrak.

a) Z wyrazem użytym metonimicznie (95) : *RejPs* 79v; A nie frałuyecie dłuęo moiey nędzniey [!] głowy Boć na tę ma zawzdy przyłc iaki kłopot nowy *RejJóz* N4, Bv, P2v, P5; *RejKup* dd7v; vzdrowże łam zátrownóne moie nędzne kołci. *LubPs* B5; Bo ładnych dobr łnadź nie vřrzá ty moie nędzne oczy. *LubPs* hh6v, B2v, B5, D, E, H3v (18); *RejWiz* 72; *RejAp* 164; boć iuż we mnie ták ochorzálá przed łmętkiem dułzá moiá/ iż ledwe może záwołác do ciebie nędzny ięzyk moy. *RejPos* 327v, 119, 192 [2 r.], 197, 214, 214v (17); Przecźże łię łwiátem łudźim/ nędzne łercá łwe trudźim *ArtKanc* R19v, P18, Q; *GrabowSet* F4v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzne(-y, -a) członki, głowa (13), język, kołci (3), nogi, oczy, przyrodzenie, serce (13), smysl(y) (2), sumnienie (10), wzrok.

Wyrażenie: »nędzna dułz(y)czk)a« [szyk 48:1] (49): *RejPs* 171, 210; *RejKup* n7v [2 r.], cc7, dd7v; wyrwi nędzną dułę mą z vpádku tákiego *LubPs* B5, B2v, B5v, B6 [2 r.], C3v, D4 (20); *RejWiz* 41; *RejPos* 82, 84v, 109, 128, 163 (15); Cięęek był połtronnym/ á łwoim okrutny/ á ná łię łam náokrutnieyłzy: nędzną dułę łwoie tákimi grzechámi męczác. *SkarŻyw* 164; *WisznTr* 27; *ArtKanc* Q, Q15; Vłecz/ dułę trokliwą Y nędzną; bo zwápiłá W łwym zdrowiu *GrabowSet* H4v; *SiebRozmył* L3v; *CzahTr* B3v.

Przen (1) : Potym zeymie odźienie łwe/ to ielł cnoty ktore przyiáł ná krzcie á ták nági á nędzny leży w proźnościách łwieckieh. *HistRzym* 47.

α. W funkcji rzeczownika (145) : Miłóciem bywa nędznemu/ Cierpieć nędzę nie łámemu *BierEz* L2v, L2, P4v; O łzlyczna panno wtobyę yełł zbauyenyę włzytkych łynow adamonych poczyełłenyę nądnnych nybauyenyę yátych *PatKaz III* 124; *ForCnR* E3v; *TarDuch* D3; *BielŻyw* 19, 34, 137; *RejPs* 32v, 85, 167v; *RejJóz* B2v, K5; *RejKup* k3v, Ddv, ee3; *KrowObr* 164, 174; *RejWiz* 111v, 122v, 160, 187; *Perdere perditum*, Nędznego yełłcze w wietłza [!] nędzę przipiřwić. *Mącz* 92e, 84a, 114c; *RejPos* 68, 214, 257; *BiałKat* 228v; *BudBib* 4.Esdr 9/9; Záprawdę nie ielł godźien w przygodzie łwey miłofierdźia drugich/ ktory nád nędznemi niema zmiłowánia. *ModrzBaz* 68v; *GórnTroas* 41; W tobie nędzny záládźil nádźieie/ á złofny Záwárl włzeteczną łzczekę *GrabowSet* L2, S; *LatHar* 28; *SkarKaz* 385a; Sá ludźie ktorzy [...] nic z miłofierdźia nád nędznym nie vczyńiá. *SkarKaz* 704b.

W funkcji przydawki orzekającej lub (w zbliżonej funkcji) z elipsą zaimka anaforycznego [w tym w funkcji przydawki: okrełła podmiot (7), okrełła dopełnienie (66)]; z elipsą zaimka: okrełła podmiot (11), okrełła dopełnienie (7)] (91): Niełtetis tobie nędznemu/ ktory małz po łmierci twoiey niezłiczone

męki ćirpieć. *HistAl* K2v; *BielKron* 232v; *SkarŻyw* 194; *KochTr* 23; Zebyś teraz nie łpála/ á wyrwála fyná Z niebełpieczeńtwa/ w którym nędzny teraz łtoi *GórnTroas* 34; *OrzJan* 20.

~ W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) (85): Orzeł zá zaiącem latał/ A on przed nim chutnie łkakał: Rzekąc/ pomoż Boże nędznemu/ Nie day mię orłu pyłznemu. *BierEz* H2v, H3; Iá nędzná niemám ni iedné łkorupy w ktore bych mu mogła podatz iedną kropię wody. *OpecŻyw* 149v, 32, 110v, 111 [3 r.], 131v, 148; *RejPs* 58; Pewnie mi fie nędznemu łnadz czos złego łtało *RejJóz* G5, B5v, F8, G6, G6v, H5v, I; *RejKup* n7 [3 r.], cc6v, dd2, dd4v; niełtetys nam nędznym/ gdzie opułćimy páná náłzego Alexandrá. *HistAl* N3v, F4v, Nv, N3v; BOże modlitwy mey łáłkawy wyłłuchay/ [...] vlyłz nędznego W tym ćwiczeniu twoim ták záłmuconego *LubPs* N6v; Tuż przed łprzełćiwniki memi rácz tę łáłkę łpráwić/ Abyś mię wyrwał nędznego gdiż me trapienie znalazł *LubPs* Q; á to żeglárłstwo włáłnie może być przywáłzczo łwiátu burzliwemu/ w kthorym thu nędzni do czáfu z wielkim nyebelpyeczeńłthwem práćuiemy. *LubPs* Y5 marg, C3 [2 r.], D, F2, F3, I3v (25); *KrowObr* 163v, 176; *Mqcz* 154a, 224c, 256a, 338a; *RejPos* 47v, 177; *MWilłHist* F4; *ReszPrz* 37; *ArtKanc* A3, Q6v, Q15, R16v, S4, S8; *GórnTroas* 36, 68; Zá czym/ promień łłoneczny/ gdy pędzi łwitanie/ Włtawał kłopot z fráłunkiem/ ná nas nędzne *GrabowSet* K3v, E2, K4v, L2v, M3, N4; *LatHar* 416; *CiekPotr* 63; Cóz mam nędzna powiedzić? *GosłCast* 29, 24 [2 r.], 63; *PudłDydo* B3v [2 r.]. -

W połączeniach szeregowych (8): gdyż on łam powiáda przez Proroká/ iż nędzny/ vbogi/ á łirotká ielł w opiece iego *RejPos* 78v; *RejZwierc* 95v; nie bęđcie nigdy w Polłczce dobrze/ mułi w niełzczeńłciu záwždy obłitowáć/ á w łkárbiech łwyc łłábieć/ tudzież też w łobie mieć wiele nędznych/ chromych/ łlepych/ fráncugowátych. *WerGołł* 265; *OrzJan* 20; SWłęta Márya/ ráłuy nędzne/ dopomoż łtruchłáłym/ poćielz łmutkiem łtrwożone *LatHar* 408, 486; *GosłCast* 24, 63.

W charakterystycznych połączeniach: opatrzyciel nędznego, pocieszenie, pocieszyciel, požądanie; bieda(ż) nędznemu (2), łaska, nielłetyż (nielłocie, nielłetyż) (9), pociecha, podać miłosciwą rękę, pomoc [vb] (być pomocą [do czego], pomocy dodać) (4), ratunek dać (dodać ratunku) (2), szkodzić, zesłać zmiłowanie; bronić nędznego (2), dręczyć, nie naigrawać, nie wzgardzać, odkupować, (nie) opuszczać (3), pocieszyć, pokarać, ratować (4), rozszarpać, rozłrąć, tępić, wspomoc (podpomoc, wspomagać) (4), wybawić [z czego] (2), wyrwać [od kogo, z czego] (2), wysłuchać (usłyszeć), zetrzeć; lutołciwy bywać (złutować się) nad nędznym (2), ludzkość, miłosierdzie, użalenie, zmiłować się (zmiłowanie) (4).

Przysłowie: Aquilam volare doces, Vćziłz [!] vbogiego żebráć/ Nędznego plákać *Mqcz* 13c.

Szeregi: »nędzny, nielłczęłny« (2): *OpecŻyw* 131v; Nielłetis mnie nędznemu/ nielłetis mnie nielłczęłnemu [*Heu mihi misero, heu mihi infelici*]/ iże mię boská moc potłumiłá *HistAl* F4v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nędzny, ubogi« (2): *OpecŻyw* 148; On przepułci łirołce z wyelką ćirpliwołcyą/ Dułłe nędznych vbogich wybáwi z łitołcyą *LubPs* Q4v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w połączeniu niewspółrzędnym 1 r.*].

»nędzny a upadły« (3): *RejPs* 105; gdyż on ielł obrońcą łpráwiłliwych/ á opatrzycielem nędznych á vpáđłtych *RejPos* 163, 177.

»nędzny, (a) utrapiony« (4): Misericordia solet supplicibus et calamitosis occurrere, Nędznym á vtrapionym oftáteczna pociecha y łáلكá s miłofierdziem złączona. *Mącz* 74d, *RejPos* 163; *GórnTroas* 65; Któż mi doda rátkunku/ nędzný vtrapióný? *GosłCast* 24.

W przen (5) : *HistAl* G; Przydz mátko łáلكi/ Zrzodło miłofierdzia/ nędznych lekárftwo. *KrowObr* 176v; *Mącz* 350c; ty z rąk írogich Nędzné wrywałz. *KochPs* 49; Nędznych á vtrapionych írogie to fá rány/ Kiedy máią nád sobá mieć nieznośne pány. *GórnTroas* 65.

a. *O stanach i czynnościach ludzkich: pełen nieszczęścia, niedoli; będący nieszczęściem; powodujący nieszczęście, niedolę; wyrażający niedolę; poenalis HistAl; malus PollAnt; nequam Vulg; acerbus, durus Modrz* (112) : *BierRozm* 24; *RejJóz* C4; O nedzna moia przygodo Iuż ínac nienaidzie nikogo. By pomogl albo rathowal *RejKup* f5; Ten yeft íam pośilenyem moyey nędzney młodości. *LubPs* M, B3, N5, O6v, Sv, T6v, X4; *RejWiz* 53v; Wízytki czáfy vbogiego fá nędzne *BibRadz Prov* 15/15; Nędzny w tén czás ítan był Zydowskích ziém/ kiedy ie sobie Afyrij y Egipcij wydzieráli/ bo między imi była Zydowska ziemiá / dnia nigdy wesołego nie miałá/ ále záváždy vftáwiczné náíázdy y więźienia. *BielKron* 266; miserabilis respectus, Nędzne á żáłosne pátrzánie ná co. *Mącz* 406c, 224c; *Prot* B3v [2 r.]; ále vczyń to prze me wielkie á nędzne šíroctwo/ á prze moię nieszczęlná nędzę *HistRzym* 25v; *RejPos* 57v, [105]v, 138v, 159, 183v (12); *HistLan* B4; *RejZwierc* 43; KROTHKOSC ZYWOTA náłzego/ y nędzny ípofob życia: ktori naz [!] na świcieie trapy. *BiałKaz* B4; *ModrzBaz* 65, 85; Będąc w onym nędznym wygnániu S. Chryzostom/ wiele pogáńftwá do wiáry świętey [...] pozyfkał *SkarŻyw* 90; O íákie będzie łykánie y nędzne plákanie/ gdy ná oczy widzieć będziemy: z iedney ítrony niewymowne kroleństwo niebiekie: z drugiey wieczne męki y piekło *SkarŻyw* 121; y czterdzieści tyfięcy ludzi/ z rozmaitymi dobytkaými w nędzną niewolá wywiedli *StryjKron* 350, 406, 617, 697; *ArtKanc* Q11; Nanędznieyfza to boiaźn/ co nie ma nádzieie *GórnTroas* 32; *GosłCast* 67.

W połączeniach szeregowych (2): *RejPos* 223; Bo iuż zła fławá/ iuż prętkie vboftwo/ iuż wzgárdzenie v ludzi/ iuż nędzny/ mizerny/ a trośkliwy vftáwicznie żywoth/ iuż niebespieczeńftwo zdrowia/ iuż íie s káždego kątá ítrzedz muśíłz. *RejZwierc* 35.

W przeciwstawieniach: »nędzny ... szczęśliwy, wesoły« (2): A ták zeznay mi to káždy/ íáko y then ponury á nędzny/ y ten niepomierne á wżetecznie wesoły żywot/ ieftli to dobrym álbó wdzięcznym żywotem zwác może. *RejZwierc* 104; ále íam íiebie wżyftkiego małz z ochotá woley Bożey poddáwác/ przefrymárczáiąc ten żywot nędzny/ zá on bárzo ízczeńliwy/ ktorego nigdy koniec niebędzie. *KarnNap* Ev.

W charakterystycznych połączeniach: nędzne(-y, -e) błogostawieństwo, bojaźń, czas (4), dni (żywota) (2), kondycja, łzy, mieszkanie, młodość, niewola (4), oszpecenie, patrzenie, płkanie, poł żywota, praca, przygoda (2), przypadek (2), siroctwo, sposób życia, stan (8), starość, trapienie, wiek (4), wygnanie, wzgląd, zamiana.

Wyrażenia: »nędzne uciśnienie« (2): pomoż mu w nędznym vciśnieniu á w nieśpráwiedliwości íego/ rátyy go w gwałcie á w ciężkości íego *RejPos* 211, 309.

»nędzne udęczenie« (1): iedno inż wieczne muśíłz wołác á nárzákać w onym nędznym á mizernym vdręczenin íwoim. *RejPos* 163v.

»nędzny (jest) żywot« [szyk 33:9] (42): *BierEz* F, L2; *KlerWes* A; *RejRozm* 406; Ták że też według náuki wáfzey/ żywot onych ktorzy bywáią w ciemnicy zámknieni/ mógł być niemniey chwalon/ ktorzy niekiedy żywot nędzny [vitam poenalem] áż do skonánia íwego wiodą. *HistAl* K5v; *LubPs* C marg, H, M2v marg, O6, Y4v (8); *RejWiz* 83; *GórnDworz* H3, M2; *RejPos* Bv, 30v, 163v, 164v, 221 (10); *KuczKat* 430 marg; *RejZwierc* 35, 38v, 87v, 104, 104v; Nędznifz to ieft żywot przeprowázdząc fię ziedne⁸⁰ domv do drugie⁸⁰ [Vita nequam hospitandi de domo in domum Vulg] *BudBib Eccli* 29/29 [31]; *BiałKaz* B4v, C, Cv; *KarnNap* Ev, E2; Co ieflibyś nędzny żywot twoy być rozumiał [Quod si vitam tibi acerbam putares]/ w ták wielkiey pólpólitwá nienawiści/ czemużbyś tedy y w ten čás nieráczey obierał łobie niesławny żywot? *ModrzBaz* 40; *SkarŻyw* 114; *ArtKanc* O4; O Nędzny żywot ludzki/ trofkámi íplecióny/ Chorobámi/ wćíki/ zewfząd otoczony. *GosłCast* 23.

Szeregi: »nędzny a mizerny« [szyk 2:1] (3): ktory płácż ná ten čás/ dáło nam przyrodzenie/ zá znák/ íż nędzny á mizerny żywoth náfz/ ma być ná íwecie. *GórnDworz* H3; *RejPos* 163v, 233v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»nędzny a niefortunny« (1): Atros dies vocat Cicero pullatos, Nędzne á niefortunne dni. *Mącz* 18d.

»nędzny a upadły« (1): Abowiem nie máfz iuż nędzniefzszego á vpádlefzszego ítanu/ iáko nędzny á grzełzny człowiek *RejPos* 176.

W przén (21) : *RejPs* 64v; Iáko wyfzedł nági z żywotá mátki íwey/ ták fie záfię wroći/ á nic nieweźmie [z] łobą z prace íwey. Nędzna owfłeki ieft to chorobá: Iáko przifzedł ták fie wroći. *Leop Ecclē* 5/15; bądż tego íft/ íż ten Pan twoy wywiedzíe cie s káżdego nędznego Egiptu á niebefpieczeńftwá twoiego. *RejPos* 158v; íż to ná nas tá przypowieść przypada/ íż leżymy zráneni [!] á odárći ze wfzech dobrych ípraw náfzych/ ná tey nędzney drodze fwiátá tego *RejPos* 211v; A po zefciu thego nędznego pielgrzymowánia náfzego/ iuż nam gotuiefz pokoie *RejPos* [292], 24v, 68, 110, 113, 115 (15).

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-y, -e) choroba, droga (3), *Eipt*, pielgrzymowanie (pielgrzymstwo) (10), walka.

Wyrażenie: »nędzny upadek« (4): Lecźże też ty kędy íedno możefz nędznego bliźniego íwoiego ná cieie íego/ á nie miyay go ná drodze leżącego/ gdy w්රzyfz iáki nędzny vpadek íego á wdřęczenie íego. *RejPos* 211, 163v, 166; *RejZwierc* 189.

2. *Ubogi, nie mający środków do życia, z trudem zaspokajający podstawowe potrzeby życiowe; niskiego stanu; egenus Mymer¹, BartBydg, PolAnt, Mącz; pauper BartBydg, Vulg, PolAnt, Modrz; inops BartBydg, Vulg; egens BartBydg, Cn; miser Miech, Modrz; indigus, sordidus Mącz (116) : Mymer¹ 35; Egenus, pauper, egens, inops, nędzny, nyedostateczny BartBydg 46b; BibRadz *4v; BielKron 112v, 352v; Mącz 100d; A ták tu fłyfzymy/ íż Pan rofkázuie łobie chwałę dáwác ták ná niebie iáko y ná ziemi/ á nie brákuie nic nanędzniefzszymi ólobámi *RejAp* 156v; Íż widzę miły Pánie íż ty opuśczałfz mocarze/ á íkłádáfz íe s ítolcow ích/ á podwýfzłáfz nędzne á pokorne fługi íwoie. *RejPos* 57v; á żadnego by theż nanędzniefzszego od tego nie odćífka. *RejPos* 147v; Íż dofyciefz thy moy miły fýnacźku wżywał rozmaítých rofkófzy ná íwecie: A then záfię nędzny Lázarz rozlicźnych fmetkow á wćífkow íwoich. *RejPos* 265v, 17v, 20, 20v, 104v, 314, Ooo4, Ooo4v; tedy pewna rzecź/ że wfzyfłkie Luterłkie kśięgi nic ínfzego nie fą/ íedno prozną pracą y ízczerą zdrádą/ á zwodzeniem nędznego*

połpolitego ludu. *WujJud* 75v; *GórnRozm* G2; chroncie lie vbogiego Pana Znedznei famileijei/ bi miał naipieknieifza cerwona tzapke *PaprUp* L3.

W *połączeniach szeregowych* (6): *Mącz* 100c, 403a; *GrzegŚm* 58; Oto słuchay/ iż złość á zátwardziáłość ich zemdliá ie/ chociay byli ták wieldzy mocarze/ [...] że vpáść mufieli/ á írodze vciekác przed onym słábym nędznym/ á nie zbroynym ludem żydowłkim. *RejZwierc* 257v; Ktoremiz tedy obietnicámi możemy być pobudzeni ku vczynieniu miłosierdzia vbogim á nędznym niedoftátecznym kmiotkom *ModrzBaz* 124v; *CzechEp* 351.

W *przeciwstawieniach*: »bogaty (2), majętny ... nędzny« (3): Zywot iest ludzi bogatich íszczęście á radość, nędznych ímutek, á oczekawanie ímierci. *BielŻyw* 137; Ktorzy wżyścy tyiá iáko wieprze/ z ie⁸⁰ [*antychrysta rzymskiego*] prowizyey y nadánia ktore on przez íwe práktyki/ y z máiętnych y z nędznych/ y nieopátrzných ludzi wyduśiwłzy pobudował. *CzechEp* 351; *GórnRozm* L3v.

W *tłumaczeniu łacińskiego wyrażenia „egenae res” = ubóstwo* (1): Egenae res, N[e]dzne rzczy. *Mącz* 100c.

W *charakterystycznych połączeniach*: nędzny(-a) apostoł, bliźni, familija, kmiotek, lud (4), Łazarz (3), osoba, pasterz(yk) (3), poddany, sługa; barzo nędzny.

Wyrażenia: »nędzna chudzina« (1): Pan przydzie przedfię k íwemu/ á nędzney chudzinie/ Przedfię w łeb przedfię kłopot żadnego nie minie. *RejZwierc* 245.

»nędzni(-y) ludzie, człowiek« = *canalicula, capite censi, proletarii Mącz; homo miser Modrz* [*szyk* 18:3] (15:6): *March*¹ A4v; *BielŻyw* 137; *March*³ V5v; *RejKup* aa8v; *KromRozm II* f4v; Ludzie ná nich [*wyspach*] bárzo nędzni/ to iest/ nie máiąc nic iedno korzenie/ żywią rybámi á pthaki *BielKron* 446; *Mącz* 33a, 37c, 325a; *RejAp* 74v; á iż namnieyśzym íercem á naynędznieyśzym człowiekiem / ták iáko naywięśzym krolem á nayzacnieyśzym/ nigdy nie gárdzi íwięthe Boftwo iego. *RejPos* 244v, 23v, 161, 325; A nędzni ludzie głod á vćikł ćirpieć muřą. *RejZwierc* 59v, 39v, 69v, 189v, 234; *ModrzBaz* 143; *CzechEp* 351.

»nędzny nieboraczek« (1): Bo y tám ípráwiedliwość bárzo niebo mija/ Niźli przydzie do íkutku pan Exekueija. A nędzny nieboraczek niźli doydzye íwego/ Muśi wżytko vtráćić y Czo miał włáfnego. *RejZwierc* 244v.

»nędzny stan« (3): Sordido loco natus, Z podłego z niskiego á znędznego ítanu. *Mącz* 403a; *RejPos* [308]v marg; *CzechEp* 369.

Szeregi: »nędzny a (i) podły« [*szyk* 1:1] (2): Pan y nanędznieyśzym á napodleyśzym íthanem gárdzić nie raczy. *RejPos* [308]v marg; *CzechEp* 369. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nędzny a prosty« [*szyk* 1:1] (2): gdyż przez drzewinę pímo íwięte nam profte á nędzne ludzie wżędy známionuie *RejAp* 74v; *RejPos* 57v.

»nędzny, (a, i) ubogi« = *inops et pauper Vulg* [*szyk* 4:4] (8): *WróbŻolt* 85/1; *Capite censi*, Vbodzi á nędzni ludzie/ którzi nád ciało íwe nić więcey nie mayą. *Mącz* 37c, 325a, 403c; *RejPos* 23v, 164v, 325; Nie máłz pienedzy ná żołnierzá [...]. Nie máłz ná kościoły/ ná vbogie y nędzne poddáne *SkarKazSej* 705a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.; w połączeniu niewspólrzędnym 1 r.*].

W *przen* (9) :

Wyrażenie: »nędzny Łazarz« [w tym: w V (2)] [szyk 6:3] (9): *RejPos* 162v, 164v [3 r.], 185v, 192, 0004; *GrzegŚm* 58; A nędzny łazarz wciśniony bez wżego miłofierdzia leży przedewroty náfzymi *RejZwierc* 260.

α. W funkcji rzeczownika (26) : Nie śmiey fie nigdy z nędznego/ Ale wípieray nędze iego *BierEz* G; *WróbŻołt* 139/13; *RejPs* 122v, 167, 205, Ff7; *BielKom* D7; Włfákoż Pan w nyedoštátku ráthuye nędznego *LubPs* Y5v; *KrowObr* 155v; *RejWiz* 191; *HistRzym* 100; będyełz też nędzniefzým włámował chlebá twoiego. *RejPos* 171v; *BudBib Is* 14/30; potkał Lucyaná mnicha zacnego y wczonego/ [...] ná ktorego wołáł ieden nędzny o iáłmużnę. *SkarŻyw* 452, 102.

W połączeniu szeregowym (1): Pod łobás téz łomę miál/ námes w tym przykłád dál/ vbogim a pokorny^m/ ij téz wlfytkim nędzny^m. *OpecŻyw* 19.

W przeciwstawieniach: »nędzny ... bogaty (2), możny (2)« (4): *BierRozm* 20; *RejPs* 105; áby ná rádę niefadzano bogátych/ iedno vbogie á nędzne *BielKron* 214; Iáko ci nędzni od tich możnich ná tjm łwiece wciśnieni/ będą im zá fie łrodzy czału łádu Páfńkiego *RejPos* 85v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny uciśniony [od kogo]; prześladowca nędznego, wspomozienie; śmiać się z nędznego; czynić sprawiedliwość nędznemu, dawać łaskę, pomagać, ratunk; nędznego w niedostatku ratować, uciskać, wspomagać (2); nędznym nie gardzić.

Szeregi: »nędzny i niedostateczny« (1): Sądźcie vbogiego/ fierotkę/ á czyńcie łprawiedliwość nędznemu y nie doštátecznemu [*Iudicate pauperi et pupillo pauperem, et egenum iustificate*]. *BibRadz Ps* 81/3.

»nędzny a potrzebny« (1): zá vtrátę łobie poczytáłá/ iefli nędzny á potrzebny od kogo infzego okrom niey pomoc miál. *SkarŻyw* 139.

»nędzny a (i) ubogi« [szyk 2:2] (4): *BielŻyw* 88; pauper et inops laudabunt nomen tuum. [...] boć vbogi y nędzny będzie chwalił imię twoie. *WróbŻołt* 73/21; *BielKron* 214; *SkarKazSej* 705a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 3 r.].

W przen (1) : Pan z gnoiu poddźwiga nędznego. *HistRzym* 4.

a. O ziemiach: pozbawiony bogactw naturalnych, nie dający obfitych płodów; o miastach: o ubogiej zabudowie; *tenuis Mącz* (9) : [*Juhra*] Iełt kraina barzo nędzna pod gwiazdami ktore po łacinie Polus Arcticus á polaci wozem zowá. *MiechGlab* 62; Iż fie [*Jezus*] národził w nędznym miáftetzku Betleem w łzopie *KrowObr* 49; gdyż żadnego w Krześcíjáfńtwie Narodu nád Polfkę niemáfz nędzniefzego. Polfká żadnego niema złotá/ niema łrzebrá/ áni Winohrádow żadnych *OrzRozm* C4v; *Oppidum tenue*, Nędzne mieyścisko. *Mącz* 449a; *RejPos* 167, 301.

W połączeniu szeregowym (1): tám [w mieście *Medynatalabi*] miełzkáłifmy trzy dni gđiefmy obaczyli ziemię bárzo nędzną/ nieurodną/ y nie wefołą/ y złego powietrza/ áz z inąd żywności przywożą. *BielKron* 456v.

W przeciwstawieniu: »nędzny ... żyzny« (1): ktorzy dla nędznych ziem áłbo przekaz iákich od wody/ od ludzi/ ciágnęli fie tám gdzie łyłzeli o żyznych á łpokoynych ziemiách *BielKron* 294.

W charakterystycznych połączeniach: kraina nędzna(-e), miasteczko (miejsćisko) (4), Polska, ziemia (2); barzo nędzny.

Szereg: »nędzny, ubogi« (1): łámá to rzecz pokázuie/ iż nigdy nędznieyfza/ nigdy vboźfza Polfká nie byłá. *WujJud* A4v.

b. *O rzeczach: malej wartości materialnej; lichy, w złym gatunku; antiquus, misellus, obsoletus, sublestus* *Mącz* (14) : *BierEz* L; *Misellum pallium*, Nędzny płaźczyk. *Mącz* 224b, 425d; Nie fiedział w żadnym muwánym kłaźtorze/ nie dzyerzał wśi/ nie był ogárnion łługámi/ nędzna byłá kuchnia iego. *RejPos* 13; á ono leży ná nędzney łłomie ná okrutnym źimnie/ w iáłłeczkach bydłęcych/ thylko w nędzne chuftecźki vwinione *RejPos* 19v; gdy iuż vyrzeli onę gwiazdę/ [...] ktora [...] łtánęłá nád onym nędznym domkiem/ gdzie było ono łwięte dzyecię y s pánná mátká łwoiá. *RejPos* [36]v, 19, 19v, 40v, 243; *RejZwierc* 156; zakonnicy zwłáźczá połtem Páná Bogá chwałá nád inłze/ v ktorych mięłá niektorzy nie iádáiá/ iáryzn warzonych rzadko y máłó/ drudzy wtorego/ drudzy y trzećiego dnia fię pokármem bárzo nędznym pofiláiác *ReszList* 165.

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-y, -e) budka, chlewik, chusteczka, domek, kuchnia, pieniáźek, płaszczyk, pokarm, pożywienie, słoma, splácheć, źłób, żywność; bárzo nędzny.

Szeregi: »nędzny i plugawy« (1): Ono leży w nędznym y plugáwym źłobie/ Syn miły y rowny, wieczny Boże, tobie *ArtKanc* B20.

»sprosny a nędzny« (1): Wyfiedli tedy do nich Hiłzpani chcąc wiedźieć co fie v nich dzieie/ przywiedli ie do łwych budek łprofnych á nędznych *BielKron* 445v.

c. *O sytuacjach ludzkich: odbywający się, spędzony w ubóstwie* (3) : Piáte mamy báczyć/ nędzne národzenie Páná łwego/ á wielkie záłię wneth y z ludzi y z Anyołow triumphy okołó niego *RejPos* 21.

Wyrażenie: »żywot nędzny« (1): vłfyłzy iłz w onym kłaźtorze powiádaiá o iednym bráćie/ [...] ná imię Smáragd/ ktory wyłoce vrodzonym y bogáтым będąc włzytko porzućił/ y ten żywot ták nędzny obrał *SkarŻyw* 15.

Przen: *O bogactwie* (1) : A ták ie tu Pan y kárác/ y przełtrzegáć/ y vpomináć raczy/ y nędznem to ich bogáctwo przeżywáć raczy. *RejAp* 42v.

3. *Wyńędzniały, słaby fizycznie, szczupły; miser* *HistAl*; *emaciatius* *Mącz*; *fessus* *Cn* (3) :

Wyrażenie: »nędzny na ciele« (1): *Emaciatius*, Wyłchły/ Nędzny ná ciele/ Chudy. *Mącz* 102a.

Szeregi: »nędzny a chudy« (1): Bo dzieięć álbo dwánaście łwini ktore rodzą/ gdy fie dobrze chowáiá/ więcey dádzą niż czterdzieści nędznych/ á chudych. *GostGosp* 120.

»nędzny a mały« (1): gdyż ty ledwie w nędznym á w máłym ciele będąc [*quod vix miserrima corpora sustentas*]/ vłłnie w to dułáć/ áby páńłtwo Dáriułowe miał łobie podbić. *HistAl* C4.

4. *Nic nie znaczący, znikomy, godny pogardy, pogardzany; miser* *HistAl*, *Mącz*; *vanus* *Mącz* (975) : *BierEz* Nv; *RejPs* 141, 192, 211v; Y nędzna myłz kędy może/ y ta przed nią [*nędzq*] vcieka *RejJóz* C5v, F8; A ták bárzo nędzne bogi chwaliłz przeciwniki y cudzołóżniki *HistAl* I8; *MurzHist* N3; *BielKom* F; Nędzny to ięłt tákowy Kryłtus ktorego grzełzny tźłowiek offiaruie. *KrowObr* 189 marg, Ss4v; Ledá nędzna niewiałtká káźdego zbłáźniłá *RejWiz* 28v; Ale nędzne źwirzátko á ptałzek vbogi/ Albo drzewko zyelone łtoiác podłe drogi/ Toć to nigdy nie zgrzełzy/ bo nie ma rozumu *RejWiz* 138, 122, Cc7v; *RejZwierz* 37v, 114v; *Mącz* 475b; *RejAp* 39, 43v [2 r.], 181v; nie godzien ięłt/ áby go łłáchćicem zwano/ ále iednym nayńędznieyłzym przekupniem. *GórnDworz* G4v; Nędzny chłópie ktora vpornościá łmiałes fie mienić Cefárzem *HistRzym* 42v; boł ięłt iáko nędzny robaczek

á nıkczemne ździebłko przed oczymá iego. *RejPos* 46v, 11, 46v, 47v, 57v, [105]v (28); *RejZwierc* 195, 249v, 250; Acz mnie tu nie o moię nędzną obobę/ ále tylko o tę pracę [...] idzie. *BudBib* c3v; ábyś ty/ poznawłszy łie nędznym być łtworzeniem Bogá łwoiego/ zewłzech namędrłszego/ przed nim łie vkorzył *CzechRozm* 60; *SkarJedn* 377; *KochPs* 149; A nád chłopá chćiwęgo Niemáłz nie nędznieyłzęgo: Bo ná drugięgo zbiérá/ A łam głodem vmiéra. *KochPieś* 27; *ArtKanc* N2; *GórnTroas* 28; *GrabowSet S 3t* T4; *LatHar* 595; *SkarKaz* 44b; *GosłCast* 14.

Okreśła rzeczownik pełniący funkcję przydawki orzekającej lub zbliżoną funkcję z elipsą zaimka anaforycznego [w tym rzeczownik w funkcji przydawki: okreśła podmiot (51), okreśła dopełnienie (46); z elipsą zaimka: okreśła podmiot (6), okreśła dopełnienie (7); w V (26)] (100): Litościwye zachowałz tu káźde źwyerzątko / W błogoláwyeńłtwyie thwoim nędzne nyobożątko. *LubPs* ff; Cielzciefz łie tedy tym wy nędzni profłacy [...] / iż rozumy wáłze y dołtoieńłtwá wáłze máią być od tego Páná ofłwiecone *RejPos* [290]v, 11, 20, 20v, 67, 87 (24); *RejZwierc* Av, 69, 152v; *SkarKazSej* 704a.

~ *W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) niekiedy jako wyraz konwencjonalnej skromności (71):* *RejPs* 33, 102, 119, 151, 156, 192v, 220v; *RejKup* p4v, dd8; WYłłuchay Boże proźbę y modłitwę moię/ Okáz łłudze nędznemu ná włzem łáłkę twoię *LubPs* O5v; Nie nam Pánye rácz przywáłłczáć łtworzeniu nędznemu/ Chwały they ktora náleży imyenyowi twemu *LubPs* Z6v; Czyłcye to znam nędzny człowiek yákom yełł nie godzien *LubPs* aa5v, A5, B3v, E3v, K4, L4 (21); *RejWiz* 108; *RejZwierc* 130; *RejAp* 70, 94, 129v; Widzilz nas miły Pánie nędzne á zádłżone łługi łwoie przed Máyełłatem łwoim *RejPos* 248v, 34v, 55, 57v, [73], 89 (23); *RejZwierc* 69, 166v, 246; *SkarŻyw* 202; *NiemObr* 99; *WerGośc* 210; *ArtKanc* L3, T9; *GrabowSet* K2, T2; *SiebRozmyśl* C2, E; Cóż iá o tym wiedzćeć mam/ nędzna białągłowá. *GosłCast* 65. ~

W połączeniu z rzeczownikiem nieosobowym okreśła posiadacza, nosiciela, podmiot działający lub obiekt, np. nędzne wspomnienie = wspomnienie nędznego człowieka [w tym: o sobie (niekiedy jako wyraz konwencjonalnej skromności) (57); w V (3)] (79): *RejPs* 43v; *RejKup* f5, X2v, Ddv, dd3; Vłłyłz z gory łwey łwiętey me nędzne wołánye. *LubPs* B2v; nędznich vłł łwych otworzicem niełmiał *LubPs* K3v; yákmuchá mdłá ktora s czáłem łwym przeminye/ Tákże y nędzna pámyęc ma nye długo thu łłynye. *LubPs* Zv, G, G3v, Hv, P2, P2v (19); *RejWiz* 104v [2 r.], 165v; Coż łie dáley słłáło gdy iuż then náłz miłłośćiwy Pan [...] zápalił y ofiárował thy nędzne modłitwy náłze? *RejAp* 72, 31v, 52v; A w tym áby [...] Anyeli twoi łwięćci przyłłąpili łie do nas/ ná nędzne włpomożenie náłze. *RejPos* [73]; A thák náłz włzechmocny á miłłofierny Pánie/ znáiąc ty łam nędzne niedołłátki náłze/ iż my bez ráłunku á bez włpomożenia twęgo łwiętego nigdy łłobie pomoc nie możemy *RejPos* 186; Ale iż ielłł tákie miłłofierdzye twoie/ iż [...] vłłtáwicznie czekáłz nędznego obaczenia á náwrocenia káźdego nędzniká łwoiego. *RejPos* 252v; Częgo nas włłzytkich rácz domiełłć náłz włzechmogący Pánie/ á rácz weźręc ná nędzną pokorę náłzę *RejPos* [291]; płáłłnieyłze byłł v niego ono nędzne vpádłnienie niewiáłłtki oney v nog ięgo z oná wiárá mocná iey/ niłłli ony włłzyki [!] kółłzthy y przypráwy Licemierniká onego. *RejPos* 309, 30, 67v, 86, 121 [2 r.], 126 (26); *RejZwierc* 3v; Nie wiefz/ nędzny rozumie/ gdy ćiału włłzytkiemu złe będzie/ iłł ty mdłec y zgináć [...] mułłifz? *SkarŻyw* 115; *ArtKanc* Q; pułłcił/ moie niepráwołłci Pierwey/ niłł źiemi odda/ nędzne kółłci. *GrabowSet* S3; *SiebRozmyśl* L; *GosłCast* 23. Cf »nędzna dusza«.

W przeciwstawieniu: »nędzny ... ważny« (1): Będzie potym bárdzo nędznym/ Im lie więcey mniamał ważnym. *BierEz* L.

W charakterystycznych połączeniach: *nędzna(-y, -e) białagłowa* (2), *bogi, chłop, dzieci, jawno grzesznik* (3), *jerozolimczyk, kmieć, krześcijanin* (2), *miasto, miłośnik, mocarz, mrzygłód, mysz* (2), *niewiast(k)a* (3), *niewolni(cze)k* (2), *obywatel, osoba* (2), *pies, pisarz, poseł, prosta(cze)k* (2), *przekupień, ptaszę, roba(cze)k* (2), *setnik, sługa (służ(ecz)ka)* (11), *stworzenie* (24), *uczeń, wrobl, zawieszacz* (2), *zebranie* (2), *zwirzátko (źwirzę)* (3); *nędzny (-a, -e) głos, głowa, język* (4), *kości, mieszkanie* (2), *modlitwa, myśl, nadzieja, niedostatek* (2), *obaczenie, oczy* (2), *oczyścienie, pamięć, początek, pokora* (2), *powinność, prosba* (6), *przyrodzenie, ręce* (2), *rozum* (2), *serce* (2), *ślepotą, upadnienie, usta* (3), *uznanie* (2), *wiara* (10), *wołanie* (5), *wspomożenie, wymysł, zbawienie*.

Wyrażenia: »nędzne ciało« [szyk 19:3] (22): *OpecŻyw* 20; *LubPs Tv marg*, ee5, ffv; *RejWiz* 124v; *RejPos* 106v, 109, [136], 163v, 210 (10); Owa nie próżna ziemiá/ nie próżne gory/ nie próżne wody/ gdyebychmy wżędy nie skryfláli szukáiąc pożytkow/ á wżythko nędznemu ciáłu k woli. *RejZwierc* 70v, 5, 104v, 133; Stękamy nołżąc to nędzne ciáło. *SkarKaz* 205b *marg*, 208b [2 r.].

»nędzne człowieczeństwo« (7): iż muflał [...] zefłác thu ono niewinne Bořtwo swoie/ á złączyć ie s tym nędznym człowieczeństwem ciáła náłżego *RejPos* 102v, 81, 178v, 248v, 337, 338, [344].

»nędzny(-i) czł(owi)ek (a. ludzie)« [w tym: o człowieku w ogóle (195), o człowieku nieokreślonym (4), o człowieku określonym (zawsze o sobie samym) (18); w V (40)] = *homo miser HistAl* [szyk 132:85] (210:7); *RejPs* 131v, 150v, 218v; Itych słow niemogę ganicz Ktoremifz kazał wyłtawicz. Niegodnołcz człeka nedzneko [!] Ku przyecziu Pana śwego. *RejKup* m6v, o6, p4v, r6, r6v, S; *HistAl* F5; Bowiem on ná wyeki wycężnye ná to was połtáwił/ Aby ták w tym nędznym ludziom moc swoyę obyáwił *LubPs* ff3v, B3v, C [2 r.], E3v, H4v *marg*, K4 (34); A iż to iefł rzecz dziwna/ iż z dawnego wieku/ To niebo połługuie nędznemu człowieku. *RejWiz* 152, 5, 10v, 14, 18, 36v (19); *RejZwierc* 125; aby Kryřtus nie był zwan zá Syná Bożego/ to iefł/ za Bogá prawdziwego vrodzonego z onego Bogá prawdziwego/ ktory nędznym lie człowiekiem stáwřzy/ był naubořłzym. *GrzegRóżn* K2v, E3; A iákož tu nędzny człowiek ma łzacowác łády álbo łpráwy Páńłkie *RejAp* 48v, AA8v, 21v, 120v, 196v; Bo obácž nędzny człowiecze/ iefłiž lie ty małz czym chłubić przed oblicznołciá Páná śwego/ á cóš thy iefł/ iáko cie piłmo zowie/ proch/ nędzá/ błoto/ złamáne ździebłko przed nogámi iego. *RejPos* 201, A6, 5, 9, 11, 18v (130); *RejZwierc* lv, 3, 4v [2 r.], 57, 156v; wiełć fię do Arycyey kazał/ y tam z łromotą iáko nędzny człek/ ten co fię Bogiem czynił/ vmárl. *SkarŻyw* 601, 202; *NiemObr* 44, 99; O gdyby to kto obaczył/ co ten Pan wczynić raczył/ iż dla człowieká nędznego/ nie litował ciáła śwego. *ArtKanc* D8v, N17v, P3, P3v; *GrabowSet* H2v; *WysKaz* 10.

»nędzna(-y) dusz(yezk)a, (jest) duch« (15:2): Tym lie Pánem będę chłubił w moiey nędzney duřzy *LubPs* Iv, F2v, P2v, bb5v [2 r.], dd2; *RejPos* 10v, 11, 58 [2 r.], 109 [2 r.], [136] (10); Stąd baczymy iáko nedzny [!] iefł ten duch náłz/ to ferce/ żywot/ y zdrowie náłze/ iż fámo przez się nic nie može/ wřtáwiczney podpory Bożey potrzebuiąc. *GrzegŚm* 51.

»nędzna mizeryja« (1): O nędzna mizerio/ o nędzna ślepoto/ Což nam náłze pyeniádze pomogły/ co złoto. *RejWiz* 104v.

»nędzny narod (ludzki a. człowieczy), lud« [w tymi w pl (1)] [szyk 19:5] (22:2): *LubPs* X5; *RejWiz* 178; *RejAp* 8; Závždy nie mogło wytrwác Bořtwo iego/ áby był w łobie nie wzruřał oney poczętey miłości á onego łwego kochánia ktore był iefzcze w Ráiu záczył przeciwko temu narodowi nędznemu człowieczemu. *RejPos* 102; iż im miał zeřłác to łwięte á obiecáne plemię/ [...] przez ktore iefzcze w łáfkę iego mieli przydź wřzyfscy ci nędzni narodowie ludzcy *RejPos* 102v; A ták Pan nářz widząc tę flepothę ludu onego łwego nędznego/ [...] iuř pothym oczywiřcie fie ná łwiát zyáwić á okázác raczył. *RejPos* 324, 20v [2 r.], 81, 83v, 88, 163v (18); Ale iáko widzimy iż y w źwirzethach rozne przyrodzenia łá/ tákże teř y w nářzym nędznym narodzie rozne przypadki/ y przyrodzenie/ y obyczáie okázowác fie muřzą. *RejZwierc* 67v, 2v, 76.

»nędzny nędznik« [zawsze w V] (2): O nędzny nędzniku/ izalř cie iuř moře ktore błogoláwieńřtwo więřsze potkác/ ktoreby thu było zá the wiárę twoię nie wyliczone tobie? *RejPos* [236]v, 272v.

»nędzne(-y) niebořátko, niebořę, nieboraczek« [w tym: w V (10)] [szyk 14:2] (8:6:2): *BielKom* C3; *Daycye* łłuffná chwałę Pánu nędzne nyebořátká *LubPs* ff3v, A5, ff; o nędzny niebořę/ A iákoř fie łwiecka myřł s Páńfką zrownác moře. *RejWiz* 182v; Coř my tedy rzeczemy nędzni niebořátko/ ktorzy fie wahamy/ [...] przypátruiąc fie dziwnym łpráwam Páná tego *RejPos* 116; Bo nie mnimay ábyć tho iedno ku Piotrowi było rzeczono: ku tobyeć tho ku tobie nędzny nieboraczku/ ktorykolwiek chceřz być iáko Piotr wiernym náłłádownikiem Páná łwego *RejPos* [279], 87, 177, 184v, 215, 245 (10); *RejZwierc* [193]v.

»nędzna niskość [= ziemia]« (1): Abych [...] Pilnye závždy náłłádownał twych łpráwyedliwořci [!]/ Przez wřlytek czás pokim tu řyw w tey nędzney niłkořci. *LubPs* aa5v.

»nędzny łwiát« [w tym: w V (1)] [szyk 36:8] (44): Nieřtotyřz nędzny łwiecie/ kto ná tobie řywie/ W rořpułtnořci łwowolney/ á co cie łłucháia/ Ná cnotę á ná Páná nigdy nic niedbáia. *RejWiz* 168, 34v, 36, 185v; *RejZwierc* 143; *RejAp* 57, 66, 105v, 159v, 193; *GórnDworz* Y6v; *RejPos* 2v, 3v, 51v, [105], 113v (26); *RejZwierc* 269; tedy Pan Iezus [...] ná ten łwiát nędzny przyřć/ y człowiekiem řłác fie raczył *KarnNap* D4v; *PudłFr* 26; *SiebRozmyřł* C2v, E2v; *PaxLiz* D3; Nuř/ nuř miłe niewiáły/ iákoř łię łtroicie/ A ná tym nędznym łwiecie co wřdy iuř broicie? *ZbyłPrzyg* A2v.

»nędzna ziemia« (20): *RejWiz* 2v, 178v; iefłiře tu ktora łpráwá ná tey nędzney ziemi przed thym Pánem zákryta być moře. *RejAp* 18, 9, 120; wřtępuymy iáko then Zácheuř ná wyřłze łtopienie iáko ná drzewká/ nie tylko patrząc ná tę nędzną zyemię á ná iey niłkořci *RejPos* 351, 47 [2 r.], 52, 54v, 59v, 63 (11); *RejZwierc* 2v; *NiemObr* 9; *KochMRot kt*; *WisznTr* 31.

Szeregi: »nędzny a krewki« (1): *LubPs* A3v cf *W przen a*. [Ponadto w połączeniach niewspóřzędnych 2 r.].

»nędzny, (a) marny« [szyk 2:2] (4): *RejWiz* 38, 84, 98v; *WerGořc* 210. Cf *W przen*.

»nędzny a mizerny« (8): *RejPos* 104v, [105]v, 112, 114v, 115, 209, [236]; DZiękuię tobie o prawdźiwy łynu Bogá řywego/ [...] řeř raczył przyřć w człowieczey náturze ná ten nędzny á mizerny łwiát *SiebRozmyřł* E2v. [Ponadto w połączeniach niewspóřzędnych 6 r.].

»nędzny a nickszemny« (2): Bo iáko sam to święte Książę o they nieznośney miłości przeciwko temu nędznemu á nickszemnemu narodowi nálzemu powiedzieć raczy *RejAp* 8; *RejPos* 171v. [*Ponadto w połączeniach niewspółrzędnych 2 r.*].

»podły a nędzny« (1): iáko to ieft Pan miłofierny/ á iáko napodleyfzym á nanędzniefzym człekiem gárdzić nie raczy. *RejPos* [308]v.

»nędzny a ubogi« (2): Ołtrzegayże thedy tego káždy nędzny á vbogi człowiecze/ ábyś łobie nie ieczce ważył tego ták miłościwego vpominánia Páná twoiego. *RejPos* 205v, 193. [*Ponadto w połączeniu niewspółrzędnym 1 r.*].

»nędzny a uniżony« (1): A pořádzic thám raczył człowieká nędznego á vniżonego á liche ftworzenie swoie. *RejPos* 216.

»nędzny a upadły« (2): Ale fie obroćić ku Pánu fwemu z nędznym á vpádlým fercem swoim *RejPos* 327v, 164.

W przen (194) : *RejPs* 141; *RejJóz* B2; *LubPs* X4v; O nędznez to nafienie człowieczego rodu/ Toć częłto márnne tonie/ częłto chybia brodu, *RejWiz* 28v; O nędzna márna Mucho ocz fie więc nádymałz *RejWiz* 98v; Ale gdy tho widamy tu w tym nędznym błocie/ Iz bywaią rádości po przelżłym kłopocie. *RejWiz* 116, 38, 83v, 84, 188v; *BibRadz* *3; *RejAp* 10, 20, 37, 54v, 64v, 192; O nędzna owco á márne źwirzę/ iefliś thy byłá kiedy godná thákiefy łálki Páná twego. *RejPos* 169; A ták fie tu wżyfcy iáko mizerne ryby goniemy po tym nędznym morzu burzliwego światá tego. *RejPos* 331; iz y ten rozum / y to podobieństwo ták wielkie iemu [człowiekowi] nádáne/ nicby mu było nie pomogło/ gdyż iáko Filozophowie p[i]łzają/ iz fie rodzi iáko tablica gołá/ [...] by był nie nápiśał [...] ten wżechmogący Pan/ ná tey nędzney tablicy/ woley á rofkazánia świętego swoiego *RejPos* 337v; O nędzna mucho/ o mizerny robaku/ iákież tho ieft ferce twoie/ iz cie áni ftrách/ áni tákiefy dobrodzyeyństwo/ nie może rużyc Páná twego. *RejPos* 346; O moy miły Pánie/ nie rownałz to przyiaźń/ iz ty to nędzne błoto á ten nędzny proch á márną glinę zowiełz być przyiacielem swoim. *RejPos* 0003v, 20, 20v, 112, 122v [2 r.], 123v (30); Ale miły brácie czym fie ma pyłżnić tá nędzna muchá? izalż nie tákże człowiek iáko y iny? *RejZwierc* 53, 137v, 184v, 214v; Nędznym ia proch/ o Pánie *GrabowSet* F; *SkarKaz* 84b.

Określa rzeczownik pełniący funkcję przydawki orzekającej lub zbliżoną funkcję z elipsą zaimka anaforycznego [w tym rzeczownik w funkcji przydawki: określa podmiot (18), określa dopełnienie (13); z elipsą zaimka: określa podmiot (1), określa dopełnienie (4); w V (10)] (36): A thák wy nędzni á doczeńni vrzędnicy światá tego/ á przełożeni nád nim od Páná fwego/ moglibyście fie lękáć á wśtrálżyc obwołánia tego Prorockiego *RejPos* 253, 176v, 193, 209, 253, 264v, 325v; A światu tey nędzney gnidzie/ Nie dáycie fie márnne zwodzić *RejZwierc* Av, 69, 152v; (*marg*) Zle opátrzeni kmiotkowie w tej koronie. (–) Ták to Kroleństwo poddáne robaczki nędzne/ z ktorych wżyfcy żyem/ opátrzyło. *SkarKazSej* 704a.

~ *W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl), niekiedy jako wyraz konwencjonalnej skromności (25):* Bądże naś panie od wieka Pochwalion/ jż [...] naś nędznych kmieczy Strzeżes jako włáfnjch dzieczy *RejKup* p4v, dd8; *LubPs* X2 *marg*, ccv; Ták też nędzne robaczki/ po światu goniemy/ A gdy nas też pořápyą/ áni łami wzwiemy. *RejZwierz* 130; Ták iáko y o onym mężu świętym o łanie Hufie powiedáli/ Czo fie Polłkim ięzykiem Gęfią wykłáda/ iz mowił gdy gi tráćić

miano: Iż możecie mnie nędzną gęś do cząfu zątrącić/ ále siłą Lábeći po mey ímierci náftanie *RejAp* 94, 129v; któres [pociechy] ty nam/ iáko Pan nálz á głowá nálzá/ ípráwić raczył/ nędznym członkom íwoim *RejPos* 110v, 157v, 171v, 172v, 173 [2 r.], 194v (11); *RejZwierc* 166v, 246; *WerGośc* 210; *ArtKanc* L3, T9; *GrabowSet* K2, T2. ~

W połączeniu z przenośnym odpowiednikiem rzeczownika nieosobowego określa posiadacza, nosiciela lub podmiot działający [w tym: o sobie (niekiedy jako wyraz konwencjonalnej skromności) (7)] (13): Pánie íeśliżem nálażł íáfkę przed obliczym twoim/ odpoczyń máło w tym nędznym przybytku moim. *RejPos* 138; O moy miły Pánie nie trzebálz tobie żadnych ízpiegow áni żadnych głólow o tym nędznym włodárftwie nálzym *RejPos* 192v, 1, 87, 87v, 115, 145v (11); A což owízem to nędzne krolestwo tego mizernego ciálká nálzego miáłoby być mocnieyíże/ áby íie nigdy odmienić nie miáło? *RejZwierc* 155; PRzyiąłes Boże wieczny/ w mym cíele/ mieízkánie/ A nie raczyłes gárdzić/ nędznym dáchem/ Pánie *GrabowSet* P2.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny(-a, -e) apostoł, bałwan, błoto (2), cesarz (4), członek, dach, dziatki, dzwonica, gałązka, gęś, glina, gnida, gość, handlownik, kmieć, krolestwo, latorośka, morze (3), mucha (9), nasienie, ostatek, owieczka (owca) (8), pasterzyk, pęcherz, podwoje, proch (3), przybytek (6), roba(cze)k (16), rybitw, skała, smrod, tablica (2), trucina, urzędnik, węzeł, wila, włodarstwo, włodarz (7), zagroda, zakonnik, ziarnko, ździebelko, źwirzę (3), żebrak.

a) Z wyrazem użytym metonimicznie (92) : Azałz niewiełz nędzna głowo/ Iż wiele pościć nie zdrowo *BierEz* H4; iáko íełt íkáżone grzechem nędzne przyrodzenie náłze *LubPs* N5v; Odcyągałem ya od káżdey obłądliwey drogi/ Ony nędzne á bárzo mdłe moye krewkye nogi *LubPs* bb4, D, Pv, R2, aa5 [2 r.], aa6v (11); *RejAp* 14, 16, 45; íeśliże też tákową głuchoćią nie íą zaráżone nędzne wízy twoie *RejPos* 204v; óswieć nędzne myłli y íercá náłze *RejPos* 237, 37v, 40v, 57v, 58, 67v (45); *RejZwierc* 67; Cokolwiek pocnie chęć nędzna/ błędliwa/ Twey przytomności wízytko íię odkrywa *GrabowSet* Nv; Tákię íęzyk nędzny/ chwalić Boże wízędzia/ Zá twoię obronę/ y ráunek będzie. *GrabowSet* P3.

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-y, -e) chęć, głowa, język, mdłości, (2), nogi, oczy (oko) (16), przyrodzenie (3), ręce, rozum (2), serce (27), siły, sumnienie (2), usta (2).

Wyrażenia: »nędzne ciało« (4): íłufnie mamy poznác ochorzáłość á mdłość nędznego á krewkiego ciálká nálzego *LubPs* A3v, A3v, P; *RejPos* C4v.

»nędzne człowieczeństwo« (10): Vpadayże przed íwięte nogi íego/ á połoz przed Máyełtat íego to nędzne człowieczeństwo íwoie *RejPos* 196v, 33, 116v, 182, 252v, 253v (10).

»nędzna dusz(yczk)a« (15): tobie poruczamy nędzne dúłfe náłfe *RejPs* 45v, 134; A táki vpaday przed Pánem íwym nędzna dúłfyczko *LubPs* dd2, 13, Pv, P3v, Z6v, aa5v; *RejPos* 58, 119v, 158, 186, 328; *LatHar* 34, 35.

a. W funkcji rzeczownika (35) :

W funkcji przydawki orzekającej lub (w zbliżonej funkcji) z elipsą zaimka anaforycznego [w tym w funkcji przydawki: określa podmiot (4), określa dopełnienie (25)]; z elipsą zaimka: określa podmiot (4), określa dopełnienie (1)] (34): á co pyśzny wniebo chćiał/ ná ziemi íię nędzny nálażł. *SkarŻyw* 601.

~ W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl), niekiedy jako wyraz konwencjonalnej skromności (33): Iá nędzny wlfego ludu nizlfy/ nie iefte^m dóftoien porufflytz tako fwiétego dziewitztwa *OpecŻyw* 5v; Nieday że iey [*duszy mojej*] marnie zboricz. Bochmy wždy nędznij wiedzieli Zęchmy łcziebie pána mięli. *RejKup* n7v, x2v, dd4; Vczynił wyelkye rzeczy Pan z nędznymi námi *LubPs* cc5v, B3v, C3, Gv, Mv, M4 (19); Do ciebie fie vciekam/ ták iáko do tego/ Ktorego rozumiemy ták miłofiernego [...]. Widziłz moy miły Pánie ocz idzye nędznemu/ Radbych fie co nalepiey Boftwu tákowemu/ Przypátrzył *RejWiz* 165v; *RejAp* AA6v; *RejPos* [203], 313, 313v, 315; *ArtKanc* B18; *GrabowSet* T; O Pánie IEzu Chryfté/ [...] oddáiemyc dzięki/ ácz kolwiek niegodne/ ále day to Pánie/ żeby nabożne y tobie przyjemne/ iżeś raczył dla nas nanędzniefzych z niebá ftąpić *LatHar* 272, 140. -

W przeciwstawieniu: »nędzny ... pyszny« (2): Corchorus inter olera Proverb. Nędzny á pyfzny/ Lieby/ Niepoczefny/ á wždy chce być widzian. *Mącz* 65c; *SkarŻyw* 601.

Szereg: »nędzny a niegodny« (2): ábychmy vznawáli iáka ieft dobroć Páńfka przeciw nam nędznym á nie godnym/ tákief łáfki yego. *LubPs* X5, Z5v.

a. O rzeczach (7) : Wfzyfcy fie márnief tłuķá iáko nędzne fklanki. *RejWiz* 86; Gdyż wfzytko iáko błoto po śmierci zoftánief/ Iedno nędzna kořzulá tá fie nam doftánief. *RejWiz* 87, 83v; *RejAp* 38v; *RejPos* 57v, 262; gdyż iáko nędzne zdziebłko przełomiefone leżyłz pod nogámi iego *RejZwierc* 196.

W charakterystycznych połączeniach: nędzne(-a) błoto, deszczka, koszula (2), fklanka, zdziebłko.

b. O dobrach i wartościach doczesnych: nie stanowiący istotnej wartości, niewart starania, niegodny zazdrości; *fragilis Mącz* (186) : *BierRozm* 7; *SeklWyzn* Ev; będzie wam zal tego Iż bierzecie nędzne myto za mnie brata fwego *RejJóz* O7v, B2v, O8; Nędznecz to kroleřtuo twoief Snadz lepfłief kotařtuo moief *RejRozm* 405; *LubPs* R2; Ze prze nędzne pochlebřtuo/ á márnief pożytek/ Ktoregom táf odbieżał/ iużem zginął wfzytek. *RejWiz* 161v, 5v, 38v, 54v, 88, 114v (10); *RejZwierc* 26; Misera conditione cum aliquo decertare, Dla nędzney á máleý rzeczki s kim fie wádźief. *Mącz* 48d; á kwolf nędznemu fwiátá tego pochlebřtuo/ á k wolf nátkánief mizerneho brzuchá fwego odřtępuiefmy á przymy fie imiefniá Páńfkiego. *RejAp* 25v, 28, 39, 67, 189v; *GórnDworz* Gg7; A to wfzytko ná ty przymowká/ kthorzy dla márnief fwiatá tego/ rozmyłłáief nędzne řpráwy/ pożytki/ y roľkořzy iego/ zátłumiefáief náuķę fwiefęťá *RejPos* 65v; A ták obáčz fie á obáčz nędzny á mizerney bogaczu/ [...] porzuc to nędzne bogáćtuo twoief *RejPos* 164v; ktory [*król Achab*] był dla nędzney winniczki/ dawłzy fie zwiefć żenie fwey/ dopuřcił zábief cżłowiekáf niewinne⁸⁰. *RejPos* 188; ieflibyř fie iefłcże obaczyć nie miał/ á nie wierzyć temu Pánu fwemu/ á wiefęcy wierzyć fwiefáthu themu márnemu á obłędnemu/ á tym nędznym á omyłnym łudárřtwam iego *RejPos* 293; O nędzna roľkořzy/ o márna pycho/ o krotka krotofilo *RejPos* 317, A4, 7, 27, 30v, 39 (36); *BielSat* B4v; Nędzniefz to řkárby co nas máief w teý niewolf *HistLan* E3v; O nędzniefz to twoief vżycief cżáfów twoief *RejZwierc* 37v; A ták nic fie ty nie przeciw teý obłudney obłudzie teý nędzney fortunief *RejZwierc* I78v; Nędzne to řcżęćcief kto w bogáćtwiefch pływa/ A wolfney myłli nigdy nie vżywa. *RejZwierc* 229, 14, 14v, 36v, 37v, 38 (18); nieták iáko poľpolfiefief cżynief niektorzi/ co dla nędzney chwały [*gloriolae causa*]/ o máłucżkief rzeczky łápáief przycżyn niebezpieczeńřtwáf *ModrzBaz* 62; iáki to grzech wielki dla nędznego pánowánief/ ták wiefle duřz tráćief *SkarJedn* 257; *SkarŻyw* 46, 50, 185, 346; *ReszHoz* 129; *ArtKanc* S7v; *BielRozm* 15;

Niebefpieczna iest pokulá [...] ogládać ię zásię ná nędzne dośtátki tego świátá *WujNT* 233; ábowiem te poiedynkowe y bárzo nędzne dobra iá/ Pan Bog zásię iest powórzechne/ y włyfytko nápełniájące dobro *WysKaz* 8; *PowodPr* 44; *GosłCast* 66; *KlonWor* 14 *margin*.

W połączeniach szeregowych (3): Nie wázże łobie więcey pochlebśthwá łprofnego/ dla nędznego á krotkiego á omylnego pożytku łwiátá tego. *RejPos* 123, 319 [323].

W przeciwstawieniach: »nędzny ... wieczny (3), szczęśliwy« (4): *MurzHist* M2v; *RejAp* 20v; nie przekládać łobie tu więcey tey nędzney rośkofzy á doczełnego bogáctwá łwiátá tego/ nád ony wieczne rośkofzy á wieczne łkárby kroleśthwá Páńłkiego *RejPos* 23; gdyby nie Syná Bożego tá miłóść bylá/ ále łyná człowieczego: nie oná łzczęłliwa/ ále nędzna *CzechRozm* 58v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzne(-y, -a) bogactwo (3), chleb (2), chwała, czas, czostka, dłużek, dobre mienie (2), dobro (2), dobrodziejstwo, dom, dostatki, działa, dziedzictwo, fortuna (3), gospodarstwo, grosz, hołd, kęs, kochanie, krolestwo (2), łudarstwo, majętnóść (2), mądrość (mędrostka) (2), mieszkanie, możność, myto (2), nabycie (6), najem (2), obłuda, osiadłość, panowanie (2), parteka (2), pieniądze (5), płat, pochlebstwo (2), pochłuba, poćciwość, podpomożenie (wspomożenie) (3), pogrzeb (2), pokoj, polewka, potrawa, pożytek (8), rozkosz (7), rzeczka [= mała rzecz], skarb, sława (2), sprawa (3), staranie, szczęście (poszczęścienie) (3), uffy, urząd (2), użycie, widzenie, wiek, wieś, winniczka, włodarstwo, wydarłki, wzmożenie, zapłata, zawod, zebranie (2), ziarnko, zwierzchnóść, zysk (2).

Wyrażenia: »nędzny świat« [w tym: w V (1)] [szyk 16:4] (20): *RejKup* c6; Dla n[ę]dznego tego świata/ Odprzyięgáią się pana. *MurzHistSekl ktv*; *RejWiz* 121v; *RejPos* 7, 54, 67, [77]v, [105]v (15); A fnadź ielczce s tákimi láty y łákomłthwo/ y łtáránie roście/ że pilnieyłzy thego nędznego łwiáthá/ niźli wdzięcznych á wiecznych przyłzłych rádości łwoich. *RejZwierc* 132; ábowiem ia będąc tym nędznym świátem zábáwioná/ rośkofzámí iego záváiedziona/ zániechywáłám tobie łłużyć *SiebRozmyśl* D4.

»nędzna ziemia« (1): O nędzna márna zyemio czemuż nas ták łudzilż *RejWiz* 87.

»nędzny (jest) żywot« [w tym: w V (1)] [szyk 34:3] (37): Nędznic śiółtro tákí żywot/ Gdzie iest záváždy łtrách y łłopot. *BierEz* M4; *RejKup* ee7; *RejWiz* 71, 83v; *RejAp* 20v; *GórnDworz* G4v; A s tego nędznego á omylnego żywotá doczełnego [...] przełtápi do żywotá nigdy nie dokończonego *RejPos* 158v, 4v, 30, 116v, 157, 182 (29); *KuczbKat* 140; Iełłize nie zá twego nędznego żywotá/ Tedy pewnie po łmierćí nie vydzielż łłopotá. *RejZwierc* 244v.

Szeregi: »nędzny a doczesny« [szyk 5:1] (6): Y zda łie nam iż tym mamy omiełzkáć łobie tego nędznego á doczełnego łtáránia náłżego *RejPos* 275v, 146v, 184v, [292]v, 316, 351. [*Ponadto w połączeniach niewspólrzędnych 4 r.*].

»nędzny a (i) krotki« [szyk 3:2] (5): Breve aevum et fragile, Krotki wiek á nędzny. *Mącz* 27a; *RejPos* 164v, 221v, 331; Bo obáć iedno w iákíey łławie [...] tego czáfu twego nędznego á bárzo krotkiego wżywałż *RejZwierc* 37v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 3 r.*].

»nędzny, (a) marny« (5): *RejWiz* 87, 121v, 157v; áni łie wyłtáwiay tymi nędznemi á márnemi mędrołtkámí twemi. *RejPos* 288v; *RejZwierc* 66. [*Ponadto w połączeniach niewspólrzędnych 9 r.*].

»nędzny a mizerny« [szyk 4:1] (5): Iuż on bog omylny ciemności tych światá tego zwiedzye á zállepi oczy twoie/ á będziec pokládał nędzne á mizerne nábycie światá tego przed oczy twoie *RejPos* 223; A czoż mu pomogła ona nędzna á mizerna mądrość iego *RejPos* [290], 239, [292]v, 338. [*Ponadto w połączeniach niewspólrzędnych 4 r.*].

W przen (15) : Sąchmy tu iáko myłzy/ co w iámę wleczymy/ Ná zyemi kázde zyarnko/ gdzyekolwiek znaydziemy. [...] O nędzna márna iámo/ toć cie ízpiżuiemy/ A gdy nas pochwytiá/ ná to nie pomniemy. *RejWiz* 157v, 104v [2 r.]; *RejAp* 12, 25v; iefli nie małz ípráwnie á z wielką rádością íść zá tym Pánem íwoim/ opuściłzy to máłe á nędzno myto íwoie tego niepobożnego żywotá íwego *RejPos* 326v, 17, 189, 325v [2 r.], 326, 351 [2 r.]; Y ci co ich tám pod ziemię złoty głód Pod głuchą pędzi/ zázywá nędznych god *KlonFlis* C2v; Gdyż oto y chłop głupi/ dla nędznego brzuchá/ Wpada w ciężką niewolá/ iáko w ímołę muchá *KlonWor* 27.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny(-a, -e) brzuch (2), gody, handel, jama, kąkol, krolestwo, myto (5), nasienie, wełna.

c. *O stanach i czynnościach człowieka: niedoskonały; nieprzydatny, nieważny; bezskuteczny, bezsensowny (28) : RejKup f5; GliczKsiąż C4v; RejWiz 102 [2 r.]; Miser animi, Nędznego vmysłu. Mącz 224h; O nędznałz tho będzie wymowká náłzá RejAp 8, 26; Kto íeft ták nędzney myłli/ ták máłego á ítrapionego fercá/ ízby/ czytiáiąc Alexándrowe/ Cefarowe [...] dzieie/ zápalić íe ku tákoweyże dzielności nie muíiał GórnDworz G4v; co tho íeft zá záłość ítrácić Páná íwoiego/ ítrácić dobrodzieiá íwoiego/ [...] bez ktorego nędzna nádzieiá twoiá/ bez ktorego nędzne mieszkánie twoie RejPos 40, 104v [2 r.], 133, 146, 244, 248, 300v, 330v; RejZwierc 14, 18v, 161; Nędzne ich pílmá rozumienie y Egípka ílepotá. SkarJedn 95; SkarŻyw A3v; O nędzna twoiá mocy/ níkczemny Szátánie: nie tylko kościołá ták wielkiego [...] Zwalczyć nie możelz: ále y częłto gęłto íedney pánienečkíey przekonácielz nie mógl. ReszPrz 6; niechay nie truchleie nádzieiá/ nie w nędznych y drobných wczýnkách moich/ ále w niewinney męce twoiey [...] polegáiąca LatHar 643; Y Niemiłowác ciężko/ y miłowác Nędzna póciechá SzarzRyt A2v.*

W charakterystycznych połączeniach: nędzne(-y, -a) czucie, ćwiczenie, mieszkanie, moc, myśl, nadzieja (3), nauka, oczekawanie, pamięć, pociecha (2), prawo, przestrach, rozum (2), rozumienie [czego], sąd, stopień, straż, uczynek, umysł, wymowka, wyznawanie, zapłacenie.

Wyrażenie: »nędzna mizeryja« (1): O nędzna mizeryo/ o pycho nadęta/ O bezecna íwawola/ á zła myłl przekłęta. A ktożby to mógl zliczyć/ co [= ílu] nas pogromiłá/ A z rołkofzy ná frogość wieczną wypędziłá. RejWiz 169.

W przen (1) : O nędzne ízby to było páłterłstwo twoie/ o záłofnełzby to było dokonánie twoie *RejPos* 123v.

5. *Zły w ujęciu moralnym, grzeszny, godny napiętnowania; miser HistAl, PolAnt, Modrz; malevolens, malevolus Mącz (674) : GDy íe iuż s pana Iezufa nędzni żydowie w domu Annáłłowym do wolé najigráli/ Annáłs [...] połłál go ku Kaij fáłłowi. OpecŻyw 111v, 102v, 159; RejKup x6; Wnet íe to okazało ná nędznym Kaimie/ Ktorego y dziś zła myłl á íwawola íłynie. RejWiz 37, 132v, 135v, 172v; RejZwierc 103v, 109v; Coż tu rzeká oni nędzni bałwochwálcy/ co zwodzili ludzi RejAp 9; O nędzni mocarze á przáládownicy Páná thego/ co íe kryiecie w tych omylných skálách á w opokách*

mizernego światá tego *RejAp* 64; Dla czegoż fie to sftáło álbo sftánie ták mizerne fpuftófenie tego miáftá nędznego? (*marg*) Przyczyná zginienia Bábilonu. (-) Oto wnet ftyfzyfz przyczynę/ iz byío w wielkich rofkófzách/ s których rofkófzy rozbuiáli fie byli ták bárzo kupcy miáftá tego nędznego/ że iuz nic o Bogu áni o powinnoſciách fwyeh nie wiedzieli. *RejAp* 148; A czegożty zálię czekałz s tym przyſciem Páńfkim vbogi nędzny wywrotniku á niewierniku fłowom Páńfkim *RejAp* 198, CC4, 20, 25, 31, 33 (25); *HistRzym* 43; O fmetnáłz to byía piofńká onemu nędznemu mocarzowi á kfiáżęciu fwiátá tego czártowi fprofnemu *RejPos* 19v; Y podał iábłko oney nędzney Ewie/ ktorey fie chciaío być boginią/ á wielzczą. *RejPos* 101; A tu fie dopirko rozmył á obác mizerny á vpádly człowiecze á nędzny łotrze nádewfzytkimi łotry *RejPos* [105]; A tu fie wnet w tym fpráwifz onym nędznym Achábem krolem/ ktory był [...] dawfzy fie zwieſć zenie fwey/ dopuſcił zabić człowieká niewinne⁸⁰. *RejPos* 188; Iáko Pan powiedác raczy o oney nędzney Sodomie/ iz to były wfzytki złoſci iey/ pychá/ obfítóſć/ á marne próznówanie *RejPos* 194; O wfzechmogący Pánie iákoż tho ieft pátne to wierne ferce v ciebie thego nędznego fтворzenia twoiego/ á tego człowieká w grzechach zbolálego *RejPos* 234v; muſifz záwołać z onym nędznym Celárzem Iulianufem/ ktory fie był tákież fprzećiwił Pánu fwoiemu *RejPos* 266v, 10v, 26v, 27 [2 r.], 33, [36] [2 r.] (97); *BielSat* B4v; *RejZwierc* 10v, 33, 42v [2 r.], 43, 46v (16); iáko moželz nędzny oycze do ták wielkiej á nieſtychány przeciw prawu y przyrodzeniu fprofnóſci/ przywodzić myſł fwoię *SkarŻyw* 487; iz [Adam] nád wolą Páná fтворzyciela fwego/ nędzny owoc z drzewá iadł zákazánego. *ArtKanc* B19; *BielRozm* 15; Iák chytry/ nędzny/ zdawná iádowity Smok/ w ſidlách fwoich nieprzyiaćiel fkryty. *GrabowSet* N2; Do teyże [trzeciej częſci *męki Pańskieij*] należy policzek dány v Annálzá od ſłużki nędznego/ Pánu niewinnemu *LatHar* 316.

Okreſła rzeczownik pełniący funkcję przydawki orzekającej lub zbliżoną funkcję z elipsą zaimka anaforycznego [w tym rzeczownik w funkcji przydawki: okreſla podmiot (20), okreſla dopełnienie (16); z elipsą zaimka: okreſla dopełnienie (2); w V (13)] (38): pomył foby co dziſ ieft Herod on nędzny krol/ á co ieft ten thák zacny miółnik Páńfki. *RejPos* 321, 81, 104v, 120v [2 r.], 176v, 184 (13).

~ *W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) (25):* *OpecŻyw* 101; *RejPs* 188v; *RejKup* dd2v; ácz znałz moy wyelki grzech człowyeká nędznego *LubPs* E3v; *RejWiz* 121v; *RejAp* 10v, 68v; O my nędzni á fzałeni ludzye ktorzychmy ty ludzi mieli zá poſmiech fobie *RejPos* 322, 74 [2 r.], 141v, 169v, 192v, 202v (10); Nie ráczże fię gniewem obruſzác y przeciwko mnie nędznemu á grzełznemu twoiemu fтворzeniu *LatHar* 218, 48, 99, 148, 296, 471, 582; *SiebRozmyſł* C. ~

W połączeniu z rzeczownikiem nieosobowym okreſla posiadacza lub nosiciela [w tym: o sobie (2)] (13): fprofný czárt zátkał ty vfzy ich á thy nędzne ięzyki ich *RejPos* 205; iz też iuz Pan widział w nim [Judaszu] ono nędzne á záwiedzyone ferce iego *RejPos* [290]v, 196v, 202, 205, 327. Cf »nędzna dusza«.

W połączeniach szeregowych (11): *KrowObr* 138; Przeto PAN Kryftus/ Królem wiernych fwyeh [...] ieft miánowany: á Dyabeł ludzi niewiernych/ mizernych itěz nędznych/ od tegóz Syná Bożego/ Kſiáżęciem wezwány ieft. *OrzQuin* P3; A ták ty nędzny á mizerny á grzełzny człowiecze/ iefliże chcefz wydź tákiew pomfty á tákowey frogoſci v Páná fwego/ [...] vniżay fie co nawięcey przed ſwiętym Máyeftatem iego *RejPos* 184v, 65v, 106v, 176v, 248, 327v (9).

W przeciwstawieniu: »nędzny ... dobry« (1): Est malevolorum, ut male volentes sint atque invident bonis, To yeft nędznych a mizernych ludzi przirodzenie iż zawiśni fą y máyą w wielkief w nienawiści dobre. *Mącz* 428c.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny(-a, -e) *Achab (krol) (3), Adam (6), Amon, Babilon, bałwochwalca, bestyja, bogacz (14), brat (2), cesarz, chłop (2), czart, dziatki, (J)Ewa (7), farao (2), faryzeusz, Heli biskup (kapłan) (2), Herod (3), jerozolimczyk (mieszczanin jerozolimski) (2), Jezabel (2), Kaim (4), kościół efeziński, krol (21), licemiernik (7), lichotarz, łakomiec, łotr, Magdalena (2), mędrek (4), miasto (14), miłośnik tego świata, mistrz, mnich, moczarsz (3), Nabuchodonozor, niedowiarek (3), niewdzięcznik, niewiasta (2), niewiernik (6), omylnik, owoc z drzewa zakazanego, pasterz, pochlebca, poseł, potomek, prawca, przodek (3), Saul, sługa (służka) (4), smok, Sodoma (2), sprzeciwnik, starzec, stworzenie (6), syn(aczek) (2), uczeń, włodarz, wymyślacz (2), wywrotnik, złodziej, Żyd (4); nędzny(-e) język (2), serce, sumnienie (3).*

Wyrażenia: »nędzne ciało« [szyk 3:1] (4): A yż wam też nedzne Cziało Wielie złego íprawowało Zaty rokfoły czo miało Będzie też wiecznie czerpiało *RejKup* ee4v, cc7 [2 r.]; Drugie dwa pieniądzą trąciemy ná żonę náłzę/ ktore ieft ciało náłze nanędzniefze/ ktore fie ząwždy przeciwi duży *HistRzym* 51v.

»nędzny(-i) (jest) czł(owi)ek (a. człowieczek), ludzie (a. ludkowie)« [w tym: w V (29)] [szyk 123:10] (122:11): O nánędzniefy a ífálony człowiecze grziefny/ ij tzo odpowiefś panu bogu/ wílytki twoie rzeczy ij wílytępy wiedzácemu. *OpecŻyw* 191, 101; *RejPs* 73v; Kiedy wiernie duffacz będę Włafke panfka a wkrew jego Ktora mie Człeka nędznego Odwíflech grzechow oczífczyła *RejKup* dd2v, G, Dd, dd6, dd7v, ee3v; *LubPs* E3v, K3 [2 r.], L marg; *KrowObr* 141, 189; *RejWiz* 50; Nędznić to ludzie kthorzy cie trąpili [*Nocentes peribunt qui te vexaverunt Vulg*] *BibRadz Bar* 4/30[31]; *GrzegRóżn* Ov; *Mącz* 428c; *OrzQuin* P3; *RejAp* 1, 1v [4 r.], 2, 19v, 27v (12); *HistRzym* 69v, 121v [2 r.]; A ták iuz on czárt/ [...] wiedzác w tey krewkości człowieká nędznego/ wiedzác iż ciało iego ząwždy przykłonne ku grzechowi ieft/ [...] pilnie fie íthára o vpadek iego *RejPos* 49v; Tákżeć też poruczono ieft kápłanom nowego zakonu kárác/ przeítrzegác/ á vpominác nędzne ludzi/ áby fie ítrzegli tego márníego trędu á grzechu íprofnego *RejPos* 214v; A tu dáley fie przypátruy iefzcze lepiej záflepieniu nędznego człowieká/ w którym fie iuz mární grzech roíkorzeni *RejPos* 322v, 5v, 7v, 10, 19v, 29v (85); Ná tákowyc tu z dawná fwiát zły á przeklęty/ Nárzekał tymi fłowy Ambroży mąż fwięty/ Mowiac o iákaz to ieft w nędznych ludziyoch wádá/ A w zacności ich ízpetna mogę rzec przyfádá/ Gdyż pieniądzom dáleko wiefzją cześć działáią *HistLan* E3v; *SkarŻyw* 262, 453; *KochMRot* Bv; *NiemObr* 68; *ArtKanc* C6; *Phil* K3; Iuz tedy teraz/ nędzny człowieczku/ wpuść fie w głębokość ímutku niezmiernego/ ktoryś fie dobrowolnie ípuścił w przepáć grzechu ítráfzliwego. *LatHar* 151, 99, 148, 582, 671; *WysKaz* 5.

»nędzna dusza« [w tym: w V (2)] [szyk 6:1] (7): *RejWiz* 79v, 157; *RejPos* 192v, 223v, 321v, Ooo4v; O Dufzo moiá/ dufzo mizerna/ dufzo nędzna/ nędznego człowieczká/ otrząśni fie z lenifwá twoiego: wważ złość twoię *LatHar* 148.

»nędzny(-a) grzesznik, grzesznica« (5:1): iedno muííż s tymi nędznemi grzefzniki á s tymi iawnogrzeszniki cílnác fie zá thym Pánem fwoim *RejPos* 167v; *ArtKanc* A11v; Modłcie fie zámną

nędzny^m grzeźnikiem. *LatHar* 48, 296, 471; Oto ia téż vpadam nędzna grzeźnicá/ ná oblicze swoie *SiebRozmyśl C*.

»nędzny(-e) naród (ludzki), plemię narodu ludzkiego, pokolenie ludu« [*w tym: w V (2)*] [*szyk 12:2*] (*12:1:1*): O nędzny narodzie ludzki toć v ciebie lekkie poważenie woley á rofkazánia Páníkiego *RejAp* 11, 15v; Ale iż naród nędzny ludzki/ gdy był odpadł prze grzech á prze niepořtuźeńftwo przodká řwego/ á wypadł s tey możności á s tey opieki tego wielmoźnego á nieřkończonego Bořtwa/ iuź był przyřzedł w pořtuźeńftwo á w opeikę [!] páná inego/ á páná złego á okrutnego/ to ieřt/ czártá řprořnego. *RejPos* [344], 75v, 102, 102v, 157, 195v [2 r.] (10); *RejZwierc* 76, 204v.

»nędzny nędznik« [*w tym: w V (16)*] [*szyk 12:5*] (17): O nędzny nędzniku ktorižeř kolwiek ieřt/ iż do twoich vřzu iáwnie á iáńnie przychodzi to záłofne kołátanie Páná twego/ á thy áni głofu iego řłyřeć/ áni tey nędzney forti swoiey iemu otworzyć chceř. *RejAp* 45v, 9, 14, 92v; O nędzny nędzniku ktorykolwiek nie řłuchař iźci řie ozywa Pan thwoy/ owom ia ieřt Iezus thwoy/ zbáwiciel twoy/ czemu mie nie řłuchař/ czćmu mie przeřláduieř? *RejPos* 285, 141v, 168, 175, 183v, 248 (12); *RejZwierc* 67.

»nędzny nikkzemnik« (1): O nędzny nikkzemniku y iákieź ieřt řercze twoie/ ieřli będzieř zániedbawał ábo zániechawał tákiego dobrodzieyřtwa Páná swoiego *RejPos* 167v.

»nędzny obłudnik« (1): O nędzni á omylni obłudnicy řwiáta tego *RejPos* 345v.

»nędzny řwiat« [*w tym: w V (9)*] [*szyk 45:14*] (59): O nędzni řwiece omylny Thoć błáđ wtobie barzo řylny. *RejKup G*; *RejWiz* 33v, 167v; Tákać dziř řpřawieřliwoć ná tym nędznym řwiece/ Ze gdzie moźe hárdy pan/ tu ćichego gniecie. *RejFig Ee3v*; *RejAp* 5, 11v, 12, 27v, 43 (13); O nędzny řwiece toć v ciebie wřzędy á wřzędy opák potráwy řtáwiáia/ łotrořtvo/ wřzeteczeńftvo/ pochlebřtvo zá řtoły á ná máieřtaciech řiedzi *RejPos* 322v, 7v, 12, 21v, 54v, 65 (41); *RejZwierc* 141v.

»nędzna ziemia« [*w tym: w V (1)*] (4): *RejWiz* 152; řłuchayźe co zálie mowi thenźe Ian s. ku nędzney zyemi y ku nářłádownikom iey: A tobie będzeye bieđá nędzna zyemio/ iż řřtápił diabeł do ciebie *RejPos* 332v, 332v.

»nędzny(-a) złořnik, złořnica« [*zawsze w V*] [*szyk 2:1*] (2:1): O nędzna złořnico widziřz á řłyřyřz czo tobye włáñniřz kochánkowie twoi vcźnić máya. *RejAp* 146v, 98; Niewiem řnać o złořniku nędzny/ Co wřdy ná ćię mam wyrzěć? *GošCast* 67.

Szeregi: »nędzny a grzechem zaraźony (a. zářlepiony)« (2): *RejAp* 2; vcź řie/ iż bez opářrnoći Páná twego [...] ty ták řprořnego grzechu tego/ nigdy praźeń być áni řie vmiárowáć moźeř/ gdyź to ieřt řłodki wrzod/ á przyřodzona to niemoc káźdego nędznego á grzechem zaraźonego ćłowieka. *RejPos* 228v.

»nędzny, (a, i) grzeszny« [*szyk 7:2*] (9): *OpecŻyw* 101; áćzechmy wřzyřtvo grzeřni á nędzni řpřeciwnicy iego *RejPos* 147v, 147, 176; y owřzem ieřtem nędzny/ y ze wřzech nagrzeřniieyřy *řkarŻyw* 593, 453; *LatHar* 99, 218, 582. [*Ponadto w połáćzeniu řzeregowym 1 r.; w połáćzeniu niewspóřrzednym 1 r.*].

»nędzny a marny« (2): *RejPos* 124v, 193. *Cf W przen.*

»nędzny, (a, i) mizerny« [*szyk 10:3*] (13): *KrowObr* 141, 189; *Mqcz* 428c; O nędzny á mizerny ćłowiecze/ coź ty rzeczeřz/ ktory tu nie znáiać řáđnego řřráchu áni řáđney przyřody/ ná káźdy

dzyeń przyj z fie thego Páná swoiego *RejPos* 104v, 164v, 166, 184, 20 lv, 212v (9); *LatHar* 148. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.; w połączeniach niewspółrzędnych 1 r.*].

»nędzny a obłudny (a. obłudny)« (2): Inadz było lepiej nigdy nie znać tego światá tak nędnego á obłudnego/ y tego mizernego bogáctwa iego/ niżlibyś miał przyść w takie frogości á ná tak frogie dekretá Páná fwego. *RejPos* 163, 120v.

»nędzny a obłudny« (1): á iżbychmy fie temu nędnemu á obłudnemu światu nigdy nie dáli odłudzić *RejZwierc* 141v.

»nędzny a szkarady« (1): Nędzny á fzkárady chłopie/ coż to mowisz á łżełz? *HistRzym* 42.

»nędzny, (a) upadły« [*szyk 39:1*] (40): profimy pokornie świętego miłofierdzia thwoiego aby nas nędzne a vpadłe łtworzenie swoie przywieść raczył na drogi takiej prawofci *RejPs* 188v; *LubPs* K3; *RejAp* 19v; tymes łowem poráziła onę omylná wiárę oney nędzney á vpádley Iewy *RejPos* 273; A thu fie iuz możelz obaczyć káždy nędzny á vpádły człowicze/ co tho ieft poznać tego Páná *RejPos* 293, 54v, 87v [2 r.], 89, 100, [105]v (36); Thák żeby teraz Pan práwie mógł záwołać ná Polkę náłzę/ iáko wołał ná onę nędná á vpádłą Sodomę *RejZwierc* 260. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.; w połączeniach niewspółrzędnych 2 r.*].

»nędzny a występny« (1): á rácz być miłofciwym Bogiem y Oycem mnie nędnemu á wyftępnemu fynaczkowi swoiemu. *RejPos* 202v.

»nędzny i złośliwy (a. zły)« (2): Iezu ktorys od nędnego y złośliwe⁸⁰ biskupie⁸⁰ flugi policzek cierpliwie podiał. *TarDuch* C2; *RejPos* 314v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w połączeniu niewspółrzędnym 1 r.*].

W przen (129) : Nie będziec fie mógł wymáwiác Kiedy mu Pan będzie láiać: O Ezopie nędzny kárwie/ To odnieśelz ná fwym gárbie. *BierEz* A2; *RejZwierc* 41 v; A tak słuchay nędzny Báláámito/ á wyftęp s polzodku złych zwyczáiw swoich *RejAp* 28v, 27, 27v, 35v, 36v, 39 (10); iż on ná cię takéż záwoła przez Duchá s. [...] / chodzilz nędzny á niedowierny Tomázu/ á iuz ogláday iáwnnie rány moię *RejPos* 121; Gdyś niechciał być wierná folá Páná fwego/ bądźże oná nędná á márná folá/ ktora ma być we błoto wtłoczona *RejPos* 124v; Thák iáko łam Pan ná tháká márná á łprofná gáłas dekret vczynić raczył/ iż ma być precz odciętá y w ogyeń wrzuconá / kthora nie przynośi á nie okázuie pięknych owocow s fiebie. A toć łá ty kwiatki á ty wdzyęczne owoce s łzczepu tego nędnego *RejPos* 172; O nędzna świnió/ o márná iáłzczorko/ izálzby tobie nie lepiej słuchác á odnośić ná łobie ty święte łowá á obietnice Páná swoiego *RejPos* 175v; O nędzni rybitwi/ bluźnirze/ á mátáczé/ á zwodnicy łowá Bożego *RejPos* 176v; O nędzny Ierolimczyku/ ááwłáfnieyćiby Inadz rzecz Sodomczyku/ przecz cie ty łowá Páńłkie nie rułz? *RejPos* 196; Pátrzayże co tu łoby s tego zá pociechę vmnożyć małz nędzny celniku á nędzny iáwnogrzełzniku światá tego *RejPos* 325, 7v, 54v, 123 [3 r.], 123v [2 r.], 124v (62); *RejZwierc* 186, 244v.

Określa rzeczownik pełniący funkcję przydawki orzekającej [w tym rzeczownik w funkcji przydawki: określa podmiot (15), określa dopełnienie (1); w V (10)] (16): A coż ty chcelz vczynić nędzny Apoštole/ [...] ktory leżyłz á kochałz fie w obfitofciach swoich. *RejPos* 104v, 120v, 176v, 184, 192v, 202 (9).

~ *W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) (7)*: A my tu nędzne iáskołki chcemy wylátywác z rozumy fwemi/ [...] á domyflác fie wícey niżli nam náleży *RejAp* 68v, 10v; O nędzny

fwiecie naczże ty to nas przywodziłz/ ty nędzne łzáfárze tego thák dobrego Páná náfzego/ iż ták chodzimy iáko z záflepionemi oczýmá kwoli tobie *RejPos* 192v; Tákże thez y my vczynmy nędzni Zácheułzowie/ kthorzy vtáwicznie iáko iáwnogrzelznicy leżemy ná tym nędznym mycie *RejPos* 351, 74 [2 r.], *Ooo2v*. ~

W połączeniu z przenośnym odpowiednikiem rzeczownika nieosobowego określa posiadacza (5): A thu iuż będzie otworzona iemu tá nędzna fortá twoiá ná to świate kołátanie iego *RejAp* 46, 45v; náwroć fie zálię do nędznego Ieruzalem twego/ to iest/ do obłędliwego fercá swoiego *RejPos* 40, 109, 196.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny(-a, -e) anjoł boży, apostoł (2), Babilon (2), bałwan, bąk, bogacz, celnik, Dawid, forta (2), Galilea, idumejczyk, jaskółka, jawnogrzesznik (5), jerozolimczyk (4), Jeruzalem (5), Jop, Judasz (2), karw;, kąkol, klucznik, krolestwo, książe kapłańskie, Mateusz (2), matka, najemnik (2), owieczka (owca) (7), pasterz (9), pijanica [czego], podnożek, poganin (2), prorok, rybitw, rzymianin, Saul, sirotka, smok, Sodoma, sol (2), Symon (2), szafarz (9), szczep, szynkarz, swinia, Tomasz (2), włodarz (4), Zacheusz (2).

a) *Z wyrazem użytym metonimicznie (32) :* odnow ducha prawego w mej nędznej wnętrności *LubPs* N4, L4, N5v, T6v, aa6v; ani fie obaczyłz gdy márníe vpádnie thá nędzna głowá twoiá. *RejAp* 36; Nie wznosze ná pychę á ná nádętość márníą swiátá tego tey nędzney páfzczeki swoiey *RejPos* 184v; przedlię tego rzec nie mozełz/ áby było bez grzechu nędzne sumnienie twoie. *RejPos* 201v, 10, 65, 89, 171v, 172v (15); *RejZwierc* 191v.

W połączeniu szeregowym (1): áby ty nędzne á kámienište/ á tym ćirniem zárosłte fercá náfze ffbie ku czći wychędożyć raczył/ á náfiac w nie tey fzczyrey prawdy łow á wierney náuki twoiey *RejPos* 65v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-y, -e) głowa, paszczeka, przyrodzenie (3), serce (9), skrytości, sumnienie (5), umysł, uszy, wnętrności, zmysły.

Wyrażenia: »nędzne człowieczeństwo« (4): O wízechmogący náfz miły Pánie/ podayze z łáfki fwey śwíethey podpárcie fercá y myłli temu nędznemu człowieczeństwu náfzemu *RejPos* 241 v, 115v, 194v, 326v.

»nędzna dusza« (4): *RejPos* 147v, 158, 317; Nie odkłáday lutości/ Od nędzney Dułze/ grzechy obciążoney *GrabowSet* S4v.

Szereg: »nędzny a upadły« (1): iż nie zbuduielz dobrej woley [...] w nędznym á vpádłym vmyfle moim. *RejPos* 119v.

Przen (1) : Bo iuż nie máłz nędznieyżzego páná ná fwiecie iáko frafunk á kłopoty/ coby gorzey ługam fwym plácił. *RejZwierc* 153v.

α. *W funkcji rzeczownika (21) :* O nędzny dla czego fie y thám y łam tułáz thák wielkie złoći popełniáiąc *HistAl* I; *LubPs* S marg.

W funkcji przydawki orzekającej lub (w zbliżonej funkcji) z elipsą zaimka anaforycznego [w tym w funkcji przydawki: określa podmiot (4), określa dopełnienie (12); z elipsą zaimka: określa podmiot (2); w V (2)] (18): A łnadz wy nędzni łfaleni ktorzyłcie łnadz niemym zwierzętom podobni wfrogóćiach swoich/ łnádnie byłcie to mogli obaczyć *RejPs* 139v; Tákże y dzišieyłzy Heretykowie/ wiary iedney Kátolickiey odłtápiwłzy/ iedney łobie nigdy vczynić nie mogą: ále máią nędzny [*lege: nędzni*] wiár

wiele/ y zátymże Bogow wiele. *SkarJedn* 20; Dużo vporna/ ślepegoś to wodzá/ Przewodnikiem obrála/ Nędzna *GrabowSet* L.

~ W wypowiedziach osoby mówiącej o samej sobie (w sg a. pl) (15): *OpecŻyw* 113; *TarDuch* D4v; Rać łzmienicz łwoy gnieph burzący Ktorem ya nądziy [lege: nędzny] załłużył Zem them kłthałtem nałwie[c]ie żył *RejKup* p6; *MurzHist* H2; Biáda mnie nędznemu/ zem namilfze rodzice łwe zábił. *HistRzym* 116, [89]v; *RejPos* 214, 252v; Prośiemy was/ [...] błogosláwieni męczennicy/ [...] ábyście fię zá námi nędznymi y grzełznymi do Pána wltáwili *SkarŻyw* 120, 184, [237], 304; O Báráńku náłz iedyny/ który gładzilz náłze winy/ prošim cię nędzni grzełzni/ śmiłuyże fię nád námi. *ArtKanc* 15; *LatHar* 150, 228. ~

W połączeniu szeregowym (1): obiecując to pewnie/ iż káždy nędzny/ vpádły/ á grzełzny/ ma przyczyńcę v Bogá Oycá łwego *RejPos* 176.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny uzna się; ach nędznemu (2), biada (2), niestety; przyczynić się za nędznym, wstawić się [do kogo].

Szereg: »nędzny, (a, i) grzeszny« (7): A on grzechy náłze nośił ná ciele łwym/ gdyż dla nas nędznych á grzełznych vmárl. *HistRzym* [89]v; *RejPos* 214; *SkarŻyw* 120, 184; *ArtKanc* 15; *LatHar* 150, 228.

a. O stanach, cechach i czynnościach ludzkich: będący grzechem, wynikający ze złych pobudek; pełen grzechów, spędzony w grzechach, prowadzący do grzechu (89) : *RejKup* p6; O włzechmogący Boże/ iákie okrucieństwo/ Ledá prze nędzny vpor/ wdác łie w to łzaleństwo. *RejWiz* 172; *BibRadz* 2.Mach 15/5; *RejAp* 2, 25v; iednegoś [nędznika] złupił/ czyniac dofyć oney nędzney pyłze łwey / á drugi drży czekáiąc ábyś mu dał odrobin s łtołu łwego *RejPos* 82v; iż mu [nędzniczkwil] záwždy chcełz być Bogiem miłostíwym/ á odpuścić mu nędzne przewinienie iego. *RejPos* 247v; márnáłzby to byłá nádzyeia twoiá/ gdyż niewiełz iáko w ocemgnieniu Pan może cie rofkázác połtháwić przed sobą/ ták iáko tu łłyfzyłz/ á ták niegotowego/ żebyś y vlt nie vmiał rozyewić ná nędzną wymowkę łwoię. *RejPos* 248v; Iż náuká twoiá á łłowá twoie moy miły Pánie/ łą iáko pochodnia/ ktore oświeciáią nogi moie/ y káźde nędzne połtápienie moie. *RejPos* 337v, 31, 34v, 51, 119, 138v (13); Aleć nie máłz ná łwecie iuż nędzniefzyełz rzeczy/ Iedno kto chwałę włáfną wiecey ma ná pieczy. *HistLan* F5v; *RejZwierc* 69v, 188v, 225, 246v, 252; *ModrzBaz* 43, 65, 67v; *LatHar* 150; *WysKaz* 36; A nędzna butá żydowłká/ iuż w ten czás byłá pod iármzem Cefárzá pogáńłkiego. *PowodPr* 61.

W połączeniu szeregowym (1): á ná thoż łie tho ma vdác nędzne/ niepomerne/ á niepobożne łákomłtwo twoie? *RejZwierc* 69v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-y, -e) buta, łákomłtwo (2), myśł (3), niedbałość, odmienienie, omyłka (2), potępienie, prywata (2), przestępek, przewinienie, przywara, pycha (2), rada, rzecz (3), sprawa (5), strach, swowoleństwo, upor (2), wiara, wymowka, zwyczaj.

Wyrażenia: »nędzny grzech« (5): Onożci iuż idzie báránek ten Boży który ma zgładzić nędzne grzechy náłze. *RejAp* 12v; *RejPos* 245, 258, 309v [2 r.].

»nędzna krewkość« (7): *LubPs* X2 mury, aa6, bb4v, bb5; *RejPos* 133v, Ooo4v; Znáiąc tedy do łiebie ty nędzne krewkości/ Ktoremim nárułzyłá oyeowłkiey miłostí/ Prołzę teraz oyeże moy przebáczże wizytkiego *HistLan* D2.

»nędzna obłudliwość (a. obłudność)« [w tym: w V (1)] (3): O nędzna obłudności/ o nądzyeio łąywa/ Iákałz tu ielt twa łpráwá omylna fáłżywa. *RejWiz* 83; á iáko flepi ieden zá drugim lezyemy pádáiac w thy doły nędznych obłudliwości náłżych *RejPos* 173, 196.

»nędzny (jest) żywot« (3): O nędznyłz to ielt żywot człeká takowego/ Ktory powinowáctwá zápomni swoiego. *RejWiz* 30v; *RejAp* 98; á przecz tak nie vmiárkuiefz tego nędznego żywotá twego *RejPos* 248v.

Szeregi: »nędzny a marny« [szyk 2:1] (3): A łuchay iáko drogo zá ceniono ty nędzne á márne przestępki náłze *RejPos* 248, 196, 309v.

»nędzny a mizerny« (3): on lew ryczący [tj. szatan] do ktorego przyłtał prze nędzną á mizerną omyłkę swoię *RejPos* 330v, 195v, 196.

»srogi a nędzny« (1): Słuchayże iáko nas tu ten wńzechmogący Pan á ociec s tey łrogiey á nędzney niedbáłości przelstrzegáć á vpomináć raczy *RejPos* 345.

»nędzny a swowolny« (1): á k woli nędznemu á łwowlnemu żywotowi twemu bárzo krotkiemu á obłudnemu/ wolifz włyłżeć ty łrogie á łtráłzliwe głófy nád łobá czáfu onego ofádzienia twego. *RejAp* 98.

W przen (37) : łłyłzac dáleko rózne ty dwie drodze/ tych ktorzy odpoczywáią w Pánu/ á tych co łie dáli thym nędznym winem omylnego łwiátá tego vwiefć. *RejAp* 124, 123; iz łwiát rozlicznych á dziwnych przypraw miał łobie łzukáć á nábywáć ná ten nędzny á bárzo łzkodliwy wrzód łwoy. *RejPos* 327, 172v, 211v, 237, 327 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: nędzne(-y) choroby, rany, wino (2), wrzod (2), wycieranie oczu, zarażenie.

Wyrażenie: »nędzny upad(ek)« [szyk 28:1] (29): *RejAp* 1v; á tu dopirko Pan dopułcił tey mocy połłom onym łwoim/ dawłzy im Duchá łwego łwiętego/ Aby poznawłzy thákie łerce taką łpráwę człowieká nędznego/ rozwięzowáli on nędzny vpadek iego *RejPos* 119, 75 [2 r.], 88, 107, 117, 118v (27); *GrabowSet* D3v.

6. Dotkliwy, bolesny, straszny, okrutny dla kogoś; miser Mącz, Modrz (23) : O nędznełz tho á prawie wilcze práwo twoie/ ktorym tak łą łrodze vćifnieni ludzie niewinni w nędzney łpráwiedliwości twoiey. *RejZwierc* 189v, 189, 225, 228; iáko też y Páłterz nieiefł godzien tego przewiłká/ gdy owce rozgania/ z naleplżey pałze zgania/ á owczarnie nędznemi łzkodámi ábo vpádkámi nápełnia. *ModrzBaz* 21v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzny(-a, -e) dekret, liczba, prawo, rzecz, sprawiedliwość (4), szkoda.

Wyrażenia: »nędzny łwiat« (5): Narzekáią na nedzni łwiat Iz ielt łrółły łnac nizły [!] kat. *RejKup* c8; *RejPos* [137]v, 163, 336 [2 r.].

»nędzne ubostwo« (1): Tamo pyłłni wńfelką łromotą będą napelnienij / a łakomi nánędzniefłłym vbołtwem będą łcifnienij *OpecŻyw* 191v.

Szeregi: »nędzny a (i) srogi« (2): [*Pan płacze*] nád złým á nád łwowlnym miáłtem/ kthore iuż było z dawná przełżrzáne ná łrogi vpadek łwoy/ á ná nędzne y łrogie ony dekretá iego. *RejPos* 195v, 317.

»zły a nędzny« (1): Miserrimum istud verbum et pessimum est habuisse et nihil habere, Przed tym mieć á yuż nić nie mieć zła á nędzna to rzecz yeft. *Mącz* 151a.

W przen (8) : Iuż to wrzod niezgoiony/ iuż ná wieki boli/ Gdy iuż tám kto oliędzye ná tey nędzney roli [= *w piekle*]. *RejWiz* 170v; Dzyerży cie w nędznym więzyeniu ten nikczemny fwiát *RejPos* 10; mieciecie ony nędzne śieci fwoie ná ty niewinne rybki Páná fwoiego *RejPos* 176v, 101v, 118v [2 r.], 339v; *RejZwierc* 244v.

W charakterystycznych połączeniach: nędzna(-e) ciemność, rola [= *piekło*], sieć (2), więzienie (4).

7. O śmierci; zwykle dotyczy śmierci w ogóle, świadczącej o marności spraw doczesnych; też o śmierci nie w normalnych, godziwych warunkach (19) : oto biegamy zá fwiátem á zá niewolniki iego/ ktorzy toż máią co y my iedno do nędzney godziny fwey *RejPos* 316v; gdy przydzye čás nędznego záwołánia nászego *RejPos* 343, 177.

Wyrażenia: »nędzne (bywa, jest) dokończenie (a. dokonanie (żywota))« [szyk 5:3] (8): Zdáło fię fzałonym iż vmieráli/ á dokończenie ich mniemali być nędzne [et aestimata est afflictio exitus illorum] *BibRadz Sap* 3/2, *Iob* 20 arg; yákie było nędzne dokonánie żywotá iego/ ták iż robacy pádali z márnego ciáka iego. *RejPos* 27; krotki á mizerny żywot/ á nędzne dokończenie *RejPos* 138v, 127, 138v; *RejZwierc* 131v; *BudBib Sap* 3/2.

»nędzna śmierć« [szyk 4:1] (5): *RejWiz* 144; Po śmierci nędzney Krolá Ludwiká/ Ferdynánd Kfiążę Rákufkie/ mienił fie mieć blifkoć ná kroleftwo Węgierskie *BielKron* 204v; *RejPos* 109v, 305v; *ArtKanc* M12v.

W przen (3) : Miefzkay z námi miły Pánie/ bo fie iuż nász on nędzny wieczor nie dáleko do nas przybliża. *RejPos* 110v.

Wyrażenie: »nędzny upadek« (2): iż iuż poznałz [...] then prętki/ nędzny/ á pewny vpadek fwoy *RejPos* [310]; Azáz nie widziłz álbo nie fłyłzyłz iż przed progiem twoim iuż iáko odzwirny ftoi wftáwicznie nędzny á prętki vpadek twoy? *RejZwierc* 69v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (4) : Atratus, pullatus, Mizerny/ Nędzny. *Mącz* 18d; Turpis et miser, Szpátny y nędzny. *Mącz* 470b, 353c; Zydzi mowią Micháh/ tłumáczy fię/ kto tu? Albo/ nędzny/ álbo bijący. *BudBib* I I55b marg.

*** *Dubium* (1) : Aby nał wniegotownoćzi náłfy, nyeprzyacziel niezaftał A nad nedzne náffe nieftlumiel. *ConPiotr* 30.

[Kwalifikacja niektórych użyć niepewna z powodu wieloznaczności kontekstów. Wyraz występuje 1949 r. (71 %) w tekstach Reja, z tego 1399 r. (51 %) w „Postylli”].

Synonimy: **1.** biedny, chudy, mizerny, niefortunny, nieszczęsny, nieszczęśliwy, ubogi, uciśniony, udręczony, upadły, znędzony, żaloszny; **2.** biedny, chudy, mizerny, niedostateczny, nieopatrzny, potrzebny, potrzebujący, ubogi; **b.** lichy, marny, nikczemny; **3.** błahy, chudy, lichy, mały; **4.** biedny, błahy, lichotny, lichy, marny, mizerny, nikczemny; **5.** grzeszny, krewki, marny, mizerny, sprosny, upadły, zły; **6.** dotkliwy, srogi, zły.

Cf NĘDZA, NĘDZARZ, [NĘDZEK], NĘDZNIK, [NIENĘDZNY]